

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek

"Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék..." (Vörösmarty Mihály)

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

IV. évfolyam 41. szám

2000 július

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulásának tagszervezetei: a **II.** kerületi, **VI.** kerületi, **IX.** kerületi és **XI.** kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzatok, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén délután 17 órakor - hívtottan és hívatlanul mindenkit szeretettel vár klubdélutánjaira a Budapest V. Semmelweis utca 1-3. 1. Emeleti zeneterembe.

Július

Könyörgés az örmény liturgiából

Itt a nyár közepe, jövő évi kenyerrünkért munkálkodnak a földeken. Nemsokára lesz új búza s abból új kenyér, de nemcsak a mindennapi, hanem a szent áldozathoz való is. Méltó, hogy megemlékezzünk legfontosabb istentiszteletünkről:

"Hogy békében tölthessük el a szent áldozat idejét és a mai napot, kérjük az Úrtól! -- Add meg, Uram!"

Ha részt vettünk a liturgián, főként vasárnap és ünnepnap, hasson az ki egész napunkra. S ha az Úr megadta a békét, s általa az összeszedettséget, adjunk Neki hálát érte.

Dr. Sasvári László

Elsőáldozás Gyergyószentmiklóson

2000. május 7-én felejthetetlen napra virradt a gyergyószentmiklósi örmény közösség. Amíg a múlt évben, hosszú évtizedek után négy, az idén már hét elsőáldozó vette magához az Úr szent testét.

Az Oltáregylet tagjai a plébánián öltöztették fehér karingbe az elsőáldozókat. A vörösköpenyes tanácsos *Zárug Aladár* úr vezetésével, és *Hajdó István* főesperes kíséretével vonultak be ünnepélyesen a gyermekek a templomba, amely virággal szépen fel volt díszítve. A bevonuló gyermekek kezében égő gyertya és fehér virág. A templomban *Pál Sándor* plébános úr fogadta őket.

Hajdó István főesperes úr beszéde után következett Pál Sándor plébános úr, aki felhívta a figyelmét az első áldozóknak, hogy mindig legyenek hűek templomunkhoz, vallásunkhoz. Hangsúlyozta, hogy soha ne szégyelljék örmény mivoltukat.

Sőt, büszkék lehetnek rá, hisz a magyarörmények mindig hívek voltak ahhoz a hazához, amely befogadta őket az őshazából való elmenekülés után. Mise közben csodálatosan énekelt a *Fejér Ilona* vezette gyermekkórus egyházi énekeket, váltakozva az örmény kórossal.

E felemelő szentmise után a kis elsőáldozók a plébánián fogyasztották el azt a pompás reggelit, amelyet az örmény Oltáregylet tagjai készítettek elő a számukra, nagy gonddal. Az ünnepélyen résztvevők örömteli lélekkel üdvözölték és fényképezték a kis csapatot. Abban a reményben, hogy nemcsak ezeknek a gyermekeknek marad örökké emlékezetes e nap, hanem talán évről évre mind több elsőáldozója lesz ennek az örmény közösségnek.

Zakariás Éva
Gyergyószentmiklós
2000. június 7.

Muradin Jenő
Munkácsy emlékezete halálának 100. évfordulóján
(elhangzott a Fővárosi Örmény Klub június 15-i találkozásán)

Száz esztendeje, hogy egy elmekórház élőhalottjai között végzetszerűen megvált egyetlen szenvedélyétől, a festésztől. Még ha úgy tűnik is, hogy *Munkácsy Mihály* művészete kényelmesen beírható a 19. század nagy történelmi korszaktárai közé - pályája a kiegyezéstől a millenniumig tart -, hagyatékának értékelése ma sem letudott feladat.

Munkácsy megítélése próbaköve a magyar művészettörténetnek. Tendenciák és irányt szabó ideológiák mutathatók ki abból, hogyan közeledtek hozzá az elmúlt száz év során. A mérhetetlen csodálatot csakhamar az elutasítás váltotta föl. A nemzet őszinte gyásza kísérte utolsó útjára, hogy nem sokkal azután *Fülep Lajos* leírja róla kegyetlenül visszhangzó sorait: "Festő ekkora tehetséggel, ilyen ifjan sohasem idegenedett el messzebb korának fejlődő irányától, nem került vele elhárítóbban ellentétbe, nem szegődött határozottabban a múlt és öregség mellé nálánál."

A dogmatista művészetpolitika századunk derekán úgy állította ismét az élre, hogy többet ártott neki minden bírálójánál. Végletes ítéletektől megszabadulva foglalhatja el megfelelő helyét Munkácsy a magyar és európai művészetben. Mi volt nyugtalanító Munkácsy festészetében? Az a feloldhatatlannak tűnő kettősség, mely impozáns művészi hagyatékát jellemzi. Aki festményeit látja - akár kisebb műveit -, csak megilletődést érez e zseniális művész alkotói tökéletessége előtt. Hibátlan kompozíció, a téma lendületes fölvetése, lélekbe látó portrék, mélyen zengő, feledhetetlen színek. Éppen a kisebb képek, a friss vázlatok, tájak, csendéletek mutatják, milyen festői összhangzatokat tudott vásznaira varázsolni.

Csak hogy Munkácsy ezeket legfennebb ujjgyakorlatoknak tekintette, kikapcsolódásnak a nagy művek megalkotása közti szünetekben. Méreteiben is imponáló, monumentális alkotásainak rendelt alá mindent. Ezek a nagy kompozíciók azonban - melyek hasonlóképp zsenialitását tükrözik -, olyan korban készültek, amikor Párizsban az impresszionizmus, majd a posztimpresszionizmus harsonái zengtek.

Munkácsy akkor festi első nagy műveit, a *Siralomházat* és *Tépéscssinálókat*, amikor Claude Monet *A felkelő nap impresszióját* vagy Szinyei a *Majálist*.

Ha innen nézünk vissza, Munkácsy a múlt festője. Krisztus-kompozícióit, történelmi műveit, elbeszélő témáit, bármilyen értékűek is önmagukban, semmiképp sem lehet elhelyezni a Monet, Renoir, Sisley, Pissarro, Van Gogh névvel fémjelzett látványfestészetben. Pedig Munkácsy Párizsban élt. Szemtanúja volt a történeteknek, átélője a korszak változásainak. Lehetetlen, hogy ne látta volna mindazt, ami kora festészetében történik. Ez az ár ellen haladó művész talán abból kaphatott biztatást, hogy művei változatlanul vásárlókra leltek, dúsgazdag gyűjtők egymásra licitáltak festményeiért, párizsi palotája a társadalmi élet központja lett, a kritikusok a műterméből írtak készülő képeiről.

Járhatatlan az az út, amely Munkácsy tájképeiből és csendéleteiből próbálná megrajzolni "korszerűsített" pályaképét. Kétségtelen, hogy számos olyan, kisebb méretű képe van,

amelyekben megközelítette korának eszményeit. Ha parkrészeit, fasorral szegélyezett sétányokat ábrázoló műveit, vagy *Poros út* és *Legelésző csorda* című színvarázslatait nézzük, ezek barbizoni festők vagy impresszionista mesterek oeuvre-jében is előkelő helyet kapnának. Ám ezek csak intuíciók, alkotói nagyságának külön hangsúlyai.

A világ nem ezekről ismeri Munkácsyt. Neve, egyénisége, alkotói öröksége monumentális műveihez fűződik. Művészetének realizmusa sem éppen az, amiről annyit írtak a szocreál ideológusai.

Meddő próbálkozás volt, hogy az ő festészetét mutassák föl, mint olyan utat, melyet úgymond a "célt tévesztett modern művészetnek" követnie kellett volna.

Az életképfestés sokkal közelebb állott Munkácsy képalkotásához, mint az a társadalombírálat, melyet műveibe túlságosan is belemagyaráztak.

Utolsó festményeinek egyike, az 1895-ben készült *Sztrájk* is - mint a kutatás kimutatta - egy francia színdarab magyarosított változatának ihletésére készült.

Nem tudjuk, mennyit érzett meg a festő azokból a távolról érkező égzengésekből, melyek a történelmi változásokat vetítették elő. *Honfoglalása* millenáris rendelésre készült. Az ezredéves ünnepségek előestéjén betegségéről érkeztek hírek a magyar fővárosba. Cáfolatok és bizonyosságok. Azután semmi.

A festő az endenichi klinika betegyán Krisztussal beszélgetett.

Muradin Jenő

Egyházügyben

már jónéhányszor írtunk, vitatkoztunk, s közöltünk dokumentumokat. Csupán emlékeztetőül: *Mi van az Orlay utcában?* (1999 június), "...scripta manent" és *Oldások és kötések* (1999 július), *Válasz, Nyilatkozat* (1999 augusztus), *Miatyánk, aki a cégünkben vagy* (2000 február), *Ügyek, vádak, erkölcsök* (2000 március), *Paskai László bíboros levele, Issekutz Sarolta magyarázata és felhívása: "Ne küldjék vissza a P. Vahan Hovamigian C.M.V. által aláírt, 2000. március 4-én keltezett nyilatkozatot", Aján Gergely levele* (2000 április).

Az ügy teljes dokumentációja - kérdésekkel terhesen - a bécsi mechitarista főapát úrhoz is eljutott.

Dr. Issekutz Sarolta az újonnan alakult Magyarországi Örmény Egyháznak az Orlay-utcai székhelyű bejegyeztetésével, a helyfoglalással, valamint a M.Ö.E. jogaival kapcsolatosan tett fel levélben kérdéseket a Főapát úrnak.

Ezúttal tehát örömmel és tisztelettel *Kodjanian* atya válaszlevelét közölhetjük:

Mechitarista Kongregáció

Bécs

Erdélyi Örmény Gyökerek Kult. E.

Budapest

2000.05.02.

Mélyen tisztelt Dr. Issekutz Sarolta asszony!

Köszönöm levelét és a benne foglalt, további információkat.

Nem vagyunk közömbösek budapesti egyházunk problémáival szemben, ám számos más, Triesztben, Plovdivban, Beirutban, Los Angelesben fellépő problémánkkal együtt nem tudjuk egyidejűleg megoldani. A budapesti probléma igen nehéz, mivel nincs ott saját lelkészünk, aki folyamatosan jelen lenne és foglalkozna a kérdések megoldásával; valamint nem létezik az Örmény Katolikus Egyházközség híveinek hiteles listája, amely lehetővé tenné megfelelő időben egyháztanácsi választás lefolytatását, stb.

A problémát megoldani kívánjuk, lévén ez saját érdekünk is. Baráti üdvözlettel

P. Paulus Kodjanian
CMV Főapát

A Siófoki

Örmény Kisebbségi Önkormányzat a "nagy önkormányzat", azaz Siófok város Önkormányzata hathatós segítségével ismét vendégül látott harminc erdélyi gyermeket, és persze, kísérőiket. A város Képviselőtestülete éves költségvetésében biztosította a nyaraltatást. Húsz gyermeket Gyergyószentmiklós környékéről három főből álló testület választott ki, Szamosújvár esetében a kiválasztást az Örmény Katolikus Plébánia vezetője és az Egyháztanács végezte. Az erdélyi csoportért (biztonságukért, az autóbusz műszaki állapotáért, stb.) *Buslig Gyula* úr volt felelős, a program előkészítése, lebonyolítása és pénzügyi "vezénylése" pedig *Aján Gerőnek*, a Siófoki Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökének dolga volt.

Aki azt hinné, hogy könnyed foglalatosság az efféle szervezés, gondolja végig, mennyi előkészíteni- s lebonyolítanivaló akad 30 gyermek és (a sofőrökkel együtt) 10 felnőtt vendéglátásakor.

Június 16-án érkezett a csoport Siófokra, másnap *dr. Balázs Árpád* polgármester is megtisztelte látogatásával a tábort. Vasárnap misén vettek részt s este felmásztak a helyi Víztoronyba a panoráma kedvéért, hogy hétfőn már Füredre s Tihanyba hajózzanak.

Kedden Budapest: Parlament, majd ebéd után a Budai Vár...

A szerdai "pihenőnap" azt jelentette, hogy strandolás után Balaton- és helytörténeti előadást hallhattak a csoport tagjai.

De például pénteken már ismét a fővárosban jártak, ezúttal a budapesti Állatkertben, hogy aztán két lazább, pihenéssel, strandolással töltött nap - hiszen nyaralásról volt szó! - után hétfőn reggel nekivágjanak a hazaútnak.

A gazdag programot nemcsak megtervezni kell, hanem megszervezni s lebonyolítani: tudni, ki, mikor, hol biztosítja a reggelit. Mikor "áll ki" a busz, hánykor fogadják a csoportot ebben, vagy abban az intézményben...

És tudjuk: mindezt még ki is kell fizetni. Valamint nemcsak egyszerűen autóbusz kell, (még hozzá igenis biztonságos autóbusz, hiszen egy egész, népes csoportról, főként pedig gyermekekről van szó!) de a sokszáz kilométeres úthoz üzemanyag is, ami pedig (éppen Magyarországon) tetemes összegbe kerül...

Mindezt biztosította az elején említett két (a "nagy" és a "kicsi") testület Siófokról, szervezte s lebonyolította - néhány más személy áldozatos részvételével - id. Aján Gerő, kisebbségi önkormányzati elnök.

Járhattak hát az erdélyi s örménymagyar gyermekek a siófoki strandon éppúgy, mint az Országházban. Pihenhettek is, strandolhattak is, de megnézhatték Budavárát is, amely a magyarság számára hétszáz év óta egy kissé a "nemzeti szent földet" jelenti.

Az egész eseménysorozatról a szerkesztőnek egy idézet jut eszébe:

"Az én édesapám az emberek apja

s én az embereknek testvére vagyok."

(*Kosztolányi Dezső: Tanár az én apám*)

A csíkszépvizi Száva család találkozására

(Elhangzott Csíkszépvízen, június 11-én)

Kedves Testvéreim!

Be kell vallanom, hogy soha életemben nem volt ilyen jellegű felkérésem, még soha nem beszéltem családi összejövetelen. Ezért érthető, hogy bár *Száva Tibor* barátomért és családjáért bármilyen áldozatra kész lennék, mégsem mondtam azonnal igent a felkérésre. Természetesen ebbe belejátszott az is, hogy aktív lelkipásztorként meg kellett oldanom a legnehezebbet, és pedig azt, hogy a rábízott híveknek valaki ma bemutassa a legszentebb áldozatot. A Gondviselés jóvoltából végül is minden sikerült és így itt lehetek, Önök között.

Nem tudom, valaki Önök közül föltette-e a kérdést, amely így hangzik: mire való egy ilyen találkozó? Mielőtt a kérdésre igazán válaszolnék, Dosztojevszkij egyik mondatát idézem, aki szerint, "Ha minden ésszerű lenne a földön, akkor nem is történe semmi." Valójában a kérdésfeltevés sem jó, hiszen a csíkdánfalvi születésű *Albert József* bácsi sem tette föl a kérdést, hanem híven ragaszkodott ahhoz, hogy a család egy évben legalább egyszer találkozzon Felcsíkon, augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén. Pedig akkor már a fél világ volt a család otthona.

Mi is az otthon?

Az otthon az, ahonnan elindul az ember. (T.S. Eliot) De az is otthon, ahová örömmel térünk vissza, mert szeretjük. S aki szereti a földnek egy parányi darabkáját, az az egész földet képes lesz szeretni.

Én úgy gondolom, hogy a Száva-család számára mégis csak Csíkszépvíz a földnek az a parányi darabkája, amelyen át tudják szeretni az egész földet. Itt találtak otthont az ősök. S mert egy földet a teremtő tesz szülőfölddé, az itt porladó ősök halálukkal megadták e rangot az otthont nyújtó idegen földnek. Itt olvadtak visszafordulhatatlanul a magyar nemzetbe, immáron több mint kétszáz éve, úgy, hogy gazdagítottak és maguk sem szegényedtek el. Oda kell figyelni erre a momentumra, hiszen a fordítottjával naprakészen találkozunk és keserű áldomását szürcsölgetjük, ha nem éppen vedeljük.

Ahogy újra és újra átböngésztem Tibor barátom családi krónikáját, egyre inkább egy nagyon sokszínű család ismerőse lettem. Van Önök között zenész és földműves, ügyvéd és vállalkozó, professzor és nyomdász, fogász és kereskedő, mérnök és munkás, és ezzel a sor még nincs lezárva. Van, akinek angol, német vagy éppen magyar az anyanyelve. Ez a sokszínűség sugallja azt a csöppet sem mesterkéltné kérdést, hogy egy nyelvet beszélnek-e a Szávák, vagy beszélnek-e egy közös nyelvet a csak magyarul beszélők is.

Pünkösdi ünnepe van. Mai első olvasmányunk híradása szerint egy soknyelvű közösség minden egyes tagja saját anyanyelvén hallhatta Isten Igéjét. A pünkösdi csoda valójában a bábéli zűrzavar fordítottja. Ami Babelnél elromlott, az Pünkösdön jóvá tétetett. Hogy akkor és ott miben állott a pünkösdi csoda, az, úgy gondolom, a bibliakutatók szakmai gondja. Ám, ha itt és most a Száva család "egy nyelvet beszél", egyet gondol és akar, pedig a szó jelképes értelmében "az ég alatt élő minden nemzetből" sereglett össze, az akkor a Szentlélek ajándéka. Pünkösdi a javából, hiszen a szeretet az a világnyelv, amelyet azok is értenek, akik nem beszélnek. És szeretet nélkül nincs a világnak az a nyelve, amelyen érdemben megszólíthatjuk egymást.

Ugyanakkor a pünkösdkor számunkra elküldött Szentlelket a Biblia ajándékozónak is nevezi. A következő hét ajándékot tulajdonítjuk neki: a bölcsesség, az értelem, a tanács, az erősség, a tudomány, a jámborság és az istenfélelem. Ezek mindenike külön-külön és együttesen, minden hívő ember számára fölkínált lelki-szellemi tőke. Kamatoztatásuk elkötelezettségünk függvénye. Csupán egy dolgot nem tehetünk velük: önző módon csak a magunk javára

használni nincs jogunk. A Lélek ajándékát ki-ki azért kapja, hogy használjon vele, írja Pál apostol az első korintusi levélben (12,7).

Bessenyei György írta hajdanán: "Egy hazát sokféleképpen lehet és kell szolgálni, mert annak sok mesterségre van szüksége." Megkövetem Bessenyeit, és a haza fogalmát a néppel helyettesítem be. Ez már számomra is, és gondolom, sokak számára mást sugalló fogalom. Nébben többen tudunk gondolkodni, mint hazában.

És vajon ki a felelős azért, hogy ha mégis hazáról kell beszélni, akkor sokunk csak a Kárpátok innenső oldalát érti alatta. No meg, természetesen, a választott új hazát, hogy aztán Mikessel vallják: "Úgy szerettem Rodostót, hogy nem tudom feledni Zágont", mert akárhol is élnek: mégiscsak jelképesen ugyan, de "Zágon fele mutat, egy halovány csillag..." Szóval attól függetlenül, hogy miként közelítjük meg a fogalmakat, egy ember érettségének a fokmérője az, amiként éli a hivatását, ahogyan szolgálatnak fogja föl képességeit, adottságait. Lehet, hogy igyekezetét, áldozatát soha nem fogják díjazni, talán oda se figyelnek rá, de őt ez nem kedvetleníti el, mert tisztában van azzal, hogy a legnagyobb ember az, akit a lelkiismeret nyugalommal fizet meg. S ez annál is inkább igaz, mert a történelem magával hozza tanulságait. És sajnos, korunk nagyon eredményes volt a kiválók elriasztásában s a jelentéktelenek fölfuttatásában.

A tényt, hogy a Száva családnak sikerült annyi "nagy" embert a porondra állítania, úgy gondolom, olcsó szellemesség volna pusztán a névvel magyarázni. Bár a régiek úgy mondták: "omen est nomen", én mégis vallom, hogy többről van itt szó, mint az 1771-től használt Száva név "harcos"-nak fordított jelentéséről.

Szent meggyőződése, hogy a család tagjai nem "csak tudatukban őrizték meg az elmúlt századok családi emlékeit", még azt sem tudom egy az egyben elfogadni, hogy az akkori örmény lakosságnak a temető kivételével már kevés nyoma maradt volna. A jól felkészült tudós elmék, a minden vonalon helytálló egyéniségek egy családon belüli ilyen tömény, szinte dömping-szerű jelenlétéhez biztosan köze van az ősi gyökereknek. Egyébként ez a találkozó sem más, még be nem vallottan is, mint gyökérkeresés. Gyökérkeresés egymás arcában, egymás tudatában, az emlékek tarsolyában, az álmok, tervek, gondok, kudarcok és örömök zuhatagában. Az, mert amikor emlékezünk, akkor mindig hazautazunk. Haza, oda, ahol elődeink, őseink jártak térdig sárban, derékig gondban, de fejtetőig hitben és követendő példaként díszmagyarban.

Micsoda örökség!

Őrizzék alázatban is rátarti öntudattal, hisz köztudott, hogy van olyan, önmagát nagynak tartó nép, amely múltja tekintetében nem rendelkezik annyi megcáfolhatatlan tárgyi bizonyítékkal és emlékekkel, mint Önök, a Száva család. Ez az emléktár, túl egyetemes és magyar vonatkozásain egyenként és közösen, tehát kétszeresen az Önöké. És túl azon, hogy az egész világ az otthonuk, ezeknek a szívük közepében a helye, mint rendező főelvnek.

S hol a szent emlékek rangsorolnak, hol az ősök így vagy úgy, de szóhoz jutnak, hol benső igényből néznek egymás szemébe, hol testvérként fogják egymás kezét, ott még nagy dolgok léphetnek színre, valósulnak meg, mert közös kinsként hordozzák együtt a jövőt.

Igen, jövőt mondtam. A legaggasztóbb szót. Mi vár ránk? Mit rejteget? Egy irodalmi példát szeretnék idézni. Van Örkény Istvánnak egy egyperces novellája, melynek címe: *Visszatért a Földre a magyar holdrakéta*. Fantasztikus novelláról van szó, amely elmondja, hogy a holdon járt magyar kozmonautákat halászlével vendégelte meg egy holdon élő család. Mire a riporter felteszi a kérdést: *"Eszerint élnek ott emberek? Élnek, mégpedig kellemes meglepetésemre magyar emberek, akik már jól alkalmazkodtak a nagy hőmérséklet-ingadozásokhoz. Megedződtek a hideg ellen és persze hőállóak is, továbbá, levegő híjján - mert az nincs a Holdon - zacskóból vesznek lélegzetet, amelyben még a hazulról hozott levegőt tartogatják.*

Milyen megható. És azonkívül, hogy magyarok, mivel foglalkoznak? Azonkívül, hogy magyarok nem foglalkoznak semmivel, mert ez teljesen igénybe veszi az idejüket. "

Azt hiszem bármennyire prófétikus és sötét az a kép, amelyet a novella előrevetít, és bármennyire nem tetszik nekünk, mégis irányt mutat. A határokon túl élők töltsék újra azt a bizonyos zacskót itthoni levegővel, hogy soká tartson a tartalma, az itthon élők pedig, próbáljunk mindennapi dolgaink közepette is főállásban magyarok lenni. Ámen.

Oláh Dénes

Csiksomlyó, 2000

A mi kis csapatunk - itthonról, otthonról, Ausztriából és Németországból - közösen vágott neki a Kissomlyónak, hogy együtt legyünk a sokszázézes tömeget vonzó ünnepen. Lélekbe markoló volt a közös ima, a közös ének, a gondolkodás közös dolgainkról.

Június 11-én Csíkszépvízen találkoztak a csíkszépvízi Száva család szétszóródott, *Dr. Száva Tibor Sándor* által összeverbuvált tagjai. Öröm volt látni a templomkertben gyülekező, több országból hazaérkező Szávákat. Az *Oláh Dénes* kolozsvári plébános által celebrált ünnepi szentmisén rég látott annyi Szávát az öreg, szépen megőrzött örmény szertartású katolikus templom.

Természetesen felkerestük az ősokeket, nemcsak a templomkertben, hanem az örmény temetőben is, hadd legyenek büszkék kései utódaikra, s azok eredményeire.

Régi kedves ismerőseinket, a Csíkszépvízi Csibész Alapítvány Árvaház lakóit is felkerestük szerény ajándékainkkal, megcsodálva az új épületet.

A csíkszeredai Fenyves szálló különtermében a 74 fős ünnepi sereg gazdagon terített asztalok mellett mind oklevelet és a családtörténetet vehette át dr. Száva Tibor kezéből.

Másnap Gyergyószentmiklóst látogattuk meg, és átadtuk az EÖGYKE által a templom felújítására gyűjtött 25 eFt adományunkat az egyháztanács képviselőinek.

dr. I. S.

AZ EKE KÖNYVBEMUTATÓJA BÉCSBEN

Az Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesülete meghívására 2000. június 3-án a Pazmaneumban az "*Erdély kövei*" című sorozat újabb kötetének bemutatására került sor. Ez az Erdélyi Könyv Egylet (EKE) tizedik kiadványa. A bemutató értékét az sem csökkentette, hogy ennek előtte, május 31-én a Magyarok Házában már megtartották a hagyományos, budapesti bemutatót is, amelyen a nagyszámú érdeklődő mellett jelen volt sok, határon túl élő magyar író is, akik munkájukkal hozzájárultak a könyv megjelenéséhez.

A könyv címe: *Határtalan hazában* már elárul valamit azokból a rendkívül fontos gondolatokból, amelyeket a Kárpát-medencében élő magyarság a millennium évében "ezredfordulós töprengések" címszó alatt fogalmazna meg. Ezek a töprengések, amelyekkel most az új évezred hajnalán szembe kell néznie a magyarságnak, olyan kérdéseket jelentenek számunkra, amelyek a nemzeti öntudathoz, az európai integrációhoz, a globalizációhoz, Trianonhoz, az erdélyiség mibenlétéhez kapcsolódnak.

Ilyen gondolatokkal indult a múlt-jelent idéző könyvbemutató, amelynek előadói *Veress Zoltán*, *Veressné Telegdi Magda* (Stockholm) és *Dávid Gyula* (Kolozsvár) voltak. Ők szerkesztették a millenniumi kötetet, amely 15 kiemelkedő magyar értelmiségi töprengését tartalmazza a nemzeti sorskérdések fölött. Mint régi, ausztriai EKE-munkatárs, *Tanító Attila* is társult a nagyszámú irodalompartoló közönséggel együtt a rendkívül érdekes, ünnepszámba menő előadáshoz. Mint Veress Zoltán írta az előszóban: egy világot átfogó kapcsolatrendszer

képviselnek és modellnek tekintik önmagukat arra nézve, hogy miképpen tud fennmaradni és működni egy határtalan haza.

Erre Nemeskürty István tanár úr szavai adják a legjobb választ, miszerint minden magyarra számítani kell a millennium alkalmából, a Kárpát-medencétől Ausztráliáig és persze, Svédorszáig. Hiszen mindaddig, amíg él a világon magát magyarnak valló ember, addig létezik a határoktól független magyar nemzet.

Külön élményszámba ment Dávid Gyulát hallgatni: ő példaként a nagyvilágba került erdélyieket említi, akik szükségét érzik annak, hogy egymásba kapaszkodjanak a közömbös közeggel szemben, amely körülveszi őket. Erre az egymáshoz-tartozásra, úgy látszik, igazából csak idegenben jön rá az ember. Itt azonban hozzá is teszi nyomban, hogy ez az "erdélyiség" otthon el nem hinné önmagáról, hogy "kohéziós erő" volna, mert a közös történelmi sors ellenére még mindig hatnak azok a régió-történelmi erők, amelyek miatt más a háromszéki magyar, mint a csíki, szilágysági, kalotaszegi, bánági, stb. és másként éli meg a mostani átalakulást, másként reagál kihívásaira.

Hogyan s miként keletkezett az erdélyiség, mint sajátos magyar öntudat? Dávid Gyula szerint ezt hivatalosan először a Romániában 1918 után kibontakozó, magyar irodalmi törekvések vállalják fel tudatosan, programszerűen.

A kérdés azonban nem szűkíthető az irodalom mezejére, mert a mindennapi életben beszélhetünk az erdélyi ember "másságáról", s ez annak következménye, hogy a magyarság egyes, kisebb közösségeiben bizonyos történelmi tényezők más és más magatartásformákat generáltak az élet kihívásaira.

Erre - a másfajta viselkedésre - alapozva, a külső környezetben hamar megszületik az általánosító minősítés: "hát igen, erdélyiek!", vagy torzított változatban: "persze, az oláh doktor".

S az ilyen csoportminősítések sokszor szívósabbak, mint a közösség belső önképe - írja Dávid Gyula.

A Veress-házaspár időnként egymást felváltó gondolatai a Kós Károlyék-megfogalmazta "transzszilvanizmus" - ideológia - az egy nemzet tudatát - sugalmazták, amely még mindig él a Trianon utáni Erdélyben. Sőt, a diktatúrában leszakított részek nemzeti érzése mélyebb volt, mint azoké, akiket Kis-Magyarországon az internacionalizmus és kozmopolitizmus zászlói alá tömörítettek.

Mégis, a könyvhöz felkért Kárpát-medencei magyar szerzők már összmagyar olajat öntöttek az erdélyiek mécsesébe, érzékeltetve, hogy az erdélyi érték szerintük csak a magyarság egészén belül ragyog fel érték gyanánt, ahogyan magyarságunk is csak az emberiségen belül, annak részeként érték.

Ezzel a mécszlánggal - vallja Veress Zoltán - a mai magyar sorskérdésekbe akartunk bevilágítani. És minden írás tudónak - mondta - megadtuk a lehetőséget, hogy kiegészítse és alátámassza, vagy új, más megvilágításba helyezze interjúbeli mondanivalóját azáltal, hogy mintegy "ajánlott olvasmányként" mellékel valamilyen szépirodalmi művet.

Idézték a nagy erdélyi művelődéstörténész, *Benkő Samu* kívánságát is, aki szerint a kezdődő új évezredben a "reményre" van leginkább szükség, de illúziók nélkül, hogy szembenézhessünk az igazsággal és formálni tudjuk sorsunkat a megmaradásért.

Az EMAE vezetősége jövőre is meghívta Veress Zoltánt és az EKE kuratóriumát, hogy a tizenegyedik kötet bemutatása alkalmával ismét tiszteljék meg a bécsi olvasókat jelenlétükkel, s folytatódjon az immár hagyományossá vált bécsi könyvbemutató. Isten segítse munkájukat!
Bécs, 2000. június 28.

Dr. Száva T. Sándor

És tudassátok...

avagy: Kézdi két szolgája - II. rész

Marad néhány fénykép, hivatalos papír és néhány magánlevél...

Az előző részben említett Steinway-zongora mellől indult hát vegyésznek *Dávid Antal Iván*, hogy íróként végezze. Háromszékről hozott, játékos észjárását élete végéig megőrizte. Mellette, az ő társaságában nem lehetett sokáig búskomornak lenni, vagy rosszízűen elsüllyedni lélekben. Nem azért, mintha tréfamester lett volna, korántsem. Ő nem viccelődött, még kevésbé bohóckodott, hanem igyekezett derűt kelteni s adni...

Pedig a siker nem sokáig dédelgette.

Novellista-publicista, újságszerkesztő. A román katonaságot Foksányban "járja ki" s természetesen ő is alig-alig várja azt, amit akkoriban Erdélyben így mondtak: "hogyan ismét magyarok legyünk".

Elérkezett az is. Meg az egész háború, minden, zűrös értelmetlenségével együtt. Az összeomlás előtti hónapokban *Dávid Iván* haditudósító... (Jellemző, majdnem suicid viselkedés: tisztességből odaállni egy ügy mellé, amely minden józan meggondolás szerint vesztes ügy.)

Csakhat az örmény származású magyar férfi úgy tudta, hazáját védi, s a hazát védeni kötelesség... Aztán megadatott: viselni az alaptalan és jogtalan következményeket, azt, hogy - képletesen szólva - a vulkán lávaömlését a közelben maradó kisemberen "verik le".)

A II. világháborús visszavonulások zavarában *Dávid Iván* igyekezett nyugati fogságba esni, ez sikerült is, de mivel találkozni akart feleségével, gyermekeivel, ezért mégis az utolsó, közös találkozási pontra, Budapestre jött vissza.

A határon (1945 őszét írjuk!) frissen süttött, bolsevik politikai tiszt "szűri" az utasokat. *Dávid Iván* a kérdésre: mi a foglalkozása, még gyanútlanul válaszolja, hogy újságíró. Azonnal félreállították. Gyanús volt - a lelki-vallási-politikai diktatúrákban mindig gyanús az, aki ír, olvas, gondolkodik. (A diktatúra nem a géppisztolynál kezdődik, hanem a szószéken és a szónoki emelvényen. Ma is. A diktatúra sohasem gonosz: csupán érvényesíteni akarja saját rész-elképzelését. Azt viszont mindenáron. Akár mások halála árán.)

*Dávid Iván*nak is gyanús lett valami. A két évtizedes kisebbségi lét Romániában, a "kém-ügy" és a börtön elég municiót adott ahhoz, hogy a következő kihallgatáskor, ott, a határon már egészen "középeurópai" választ adjon. (Tessék elgondolni: miért is olyan alapvetően sajátunk a Hasek-féle "Svejk-szindróma"? A folyvást rendet csináló, s változatosan pusztító, ideológiai hatalmak alatt élő ember mindennapi, túlélési gyakorlata ez!)

A világot védő (később: ávós) szűrőtisztnak a részletesebb kihallgatás során *Dávid Iván* azt mesélte, hogy "amatőr írócska volt ő, valami említésre sem méltó erdélyi kisvárosban firkált sporteseményekről a helyi lapnak"... Elhitték. (Ha nem hiszik el, talán soha nem ismerem meg az apámat.)

A kolozsvári Keleti Újság egykori napos szerkesztője, novellista (nem is akármilyen, hiszen novelláit *Móricz Zsigmond* közölte a Kelet Népében, azt levelezve, hogy "küldj még!" - s ha valaki, hát a *Hét krajcár* szerzője értett a novellához!), az 1945 végi Budapesten kézikocsin üvegtáblákat szállított, aztán adóhivatali dolgozó lett. És ez nem volna baj... A családot el kell tartani.

1945 végén, 1946-ban *Petru Groza* Román Népköztársasága valamiféle listán köröztette az ő nevét is. (Ez viszont baj...) Így aztán végleg beálltak a rettegés évei, s a korábban *Iván* nevű ember kizárólagosan *Antallá* lett, jellemző bajuszát is lenyírta. (Naivan remélte, hogy kemény, karakteres örmény arca felismerhetetlenné válik a szörzet változásától. A félelem, a rettegés azonban beivódik mindenbe - ha a bajusz lenyírásán múlt volna, akkor... ismét azt mondhatom: nem biztos, hogy megismertem volna apámat, mert *Rákosi* húsdarálója elvitte volna.)

A kiterjedt rokonság és baráti kör azonban csodálatos "összeesküvéssel" került az addigi "Ivánkó" megszólítást (ennek ma még élő tanúi: édesanyám, Cserhalmi Lajosné Baby néni, valamint Dávid Matild lánya, Várnainé Erzsi néni, s még néhány erdélyi, immár erősen idős ember), a család pedig megtanulta "saját jelként" a bejárati ajtónál a kétszeri, rövid csengetést. (Le kell írni, mert butácska viccé válik, ha elfeledjük, hogy valóban így volt. Az emlékezetes "csengőfrász" ideje járta. Fiatalabbak kedvéért: hajnalban csengettek, jó hosszasan, durván, ha letartóztatni, vagy kitelepítési parancsot hozni jöttek. S ha ma, 2000-ben kiderülne, hogy nincs nálam a kulcs és csengetnem kell a bejárati ajtón, hatvanhoz közeledve még mindig a két rövidet nyomnám. Svejk ugyanis élni akar. De élni nem lehet büntetlenül: s az emberi életnek emberi következményei vannak, amikkel a világi hatalmak sohasem számolnak. Az egyén azonban őrzi őket, akaratlanul is, csontvelejében, egész élete során.)

Ha valaki 1913-ban Kézdivásárhelyt születik, ez önmagában még semmire nem predestinál. Hogy a család örmény származású...? Hogy magyaroknak tartják magukat...? Hogy büszkék olyasmikre, mint a kantai templom egyik (jobb oldalt lévő) színes üvegablaka, amelyet Dávid Antal kereskedő (az író nagyapja) fundált s máig ott olvasható a felirat? Hogy omladozik a családi kriptá a kézdivásárhelyi temetőben? Hogy az egykori szülőház a Turóczi Mózes ház helyének telekszomszédja és a kisfiú iskolába menet tudta, hogy itt öntötték az ágyúkat? Talán ez együtt mégis jelent valamit. Örökséget, terhet... a két évtizedes munkával megírt *Háromszék nem alkuszik* erről is szól.

(Ezt s efféléket érezhetett át Kelemen Albert tanár úr a kézdivásárhelyi iskolából s mindazok, akik vele együtt emlékszobát hoztak létre egy évtizede, kevéssel a *Háromszék nem alkuszik* szerzőjének halála után.)

De addig még... addig még el kellett siratnia s fájlalnia rokont, ismerőst, jóbarátot, elhurcolt s meghurcolt embereket, köztük néhány zsidó származásút, akiről mindig csak szeretettel s fájdalommal beszélt. És elviselnie a tágabb rokonság oktalan (máig tartó) mendemondáját saját "ultrajobboldaliságáról".

Pedig életében három dicséretre volt igazán büszke: arra, amit novelláiért Móricztól kapott, arra, amikor édesapja, az egészen máshová kényszerített ügyvéd a fia némely írása után kedves-gunyorosan s büszkén azt mondta neki: "Jól van, firkász úr!..." - és Gál Gábor elismerő szavaira.

Koptatta hát az 50-es és 60-as években a budapesti XIII. kerületi Tanács adóhivatalának küszöbét, aztán hazatért, hogy megkíséreljen írni a gyűlölet világában - a gyűlölet ellen. Az egykori világról és a szépség, a jó érzés örökös kötelező világáról. Így kaptam én hetnyolc évesen meséskönyvet tőle, kicsi lapokra írva s kötve, mintha "valódi könyv" volna. Persze, miről másról, mint arról, hogy mi történik egy kászoni kiránduláson... S mindezt öreg, mechanikus írógépen.

Az öreg Erika kopogott. Dávid Antal Iván felesége a háborús hercehurcák során ugyan aranygyűrűt cserélt ennivalóért, hogy a gyermek éhen ne haljon (az osztrák, aki tányérnyi lisztet adott az aranygyűrűért, azóta már bizonyosan halott, fia viszont - vélhetően - jó üzletember, aki "tudja", hogy a jó élet alapja a jó munka...), valamint fényképezőgépet, selyemharisnyát - egyszerűen mindent eladott, elcserélt, ám az Erika írógépet nem! Cipelte szülés előtt és szülés után, mert az a gép a férje, a társa munkaeszköze. Az egyre öregedő Erika tehát kopogott esténként, a 40-es, 50-es és 60-as és 70-es években. Kocsija - mint egy régi, 59-es villamos a Farkasrétre fölfelé - haladt előre a sínen, amíg a sorváltóval az író vissza nem húzta...

A félelem s a korlátozások 1954-től enyhültek valamelyest. Dávid Antalnak (úgyis, mint adóhivatali tisztviselőnek) időről-időre sikerült elhelyeznie egy-egy rövid, úgynevezett "kishangjátékot" a Magyar Rádiónál, főként a Kincses Kalendárium című, falunak szóló

műsorba, Padisák Mihály révén és Cseres Miklós rendezésében... Székelyföldi adomákat, akkoriban a népköztársaság kulturális hatalmasai által már "szalonképesnek" minősített legenda-darabkákat. A főszerepeket többnyire Tompa Sándor és Kiss Manyi játszotta. Boldogság volt számára ez, hiszen a szöveget, a párbeszédet gyermekkorában Kézdivásárhelyén tanult nyelven írta, Pufi bácsi és Manyika pedig - ugyancsak gyermekkorukból s a Székelyföldről hozott kiejtéssel - mondták, ízesen...

Közben igen sok gombócot nyelt, amikor X., vagy Y. könyvkiadói szerkesztő a beadott írást azzal dobta vissza: "maga Tamási Áron stílusát utánozza!" Hm... hogy azok az emberek a Feketeügy mentén valóban úgy beszélnek, s az egész nem Tamási "találmánya"...? Ez nem számított (ma sem igazán számít) annak, aki csak a 6-os villamos hátsó peronján használt magyar nyelvet ismeri. És ez nem politikai kurzus kérdése...

Az utolsó, adásba került hangjáték témája egy szájhagyomány, amely szerint Petőfi holttestét székely honvédek lelték meg s titokban eltemették. Az utolsó mondat körülbelül így hangzott: *"Székely földben a helye, hogy itt őrizze a szegények igazságát s a szabadságot."* (Aztán: a koporsó szögezése, kopácsolás. Vége.)

Ez 1956 október 21-én, vasárnap este került adásba. Két napra rá, kedden este már másként "kopácsoltak" a Magyar Rádió székháza környékén. "A szabadságot emlegetted, fiam!" - mondogatta az író édesanyja, a már említett Zakariás Anna, aki két világháború vidámságai után még a forradalom legyőztetését is túlélte egy évtizeddel.

Természetes, hogy Dávid Antal október napjaiban lapkészítésről tárgyalt kedves barátja, Pártay Tivadar, a közelmúltban elhunyt, egykori, nagyszerű (valódi) kispap politikus körében. Úgy emlékszem, november 5-én, hétfőn jelent volna meg az első szám, de jött a szovjet invázió, november 4., vasárnap, hajnal... a többit tudjuk... Ismét hajszálon múlt. Ha sikerül, ha a lap megjelenik: Dávid Antal bizonyára vérbírák elé kerül.

Merthogy mindenféle hívás és unszolás ellenére sem lépte át a nyugati határt, hogy Münchenben, vagy a tengeren túlon keressen megoldást. (Ezt az öreg magyarörmény asszony, Zakariás Anna ellenezte. Visszaköszönt hát a családi "béklyó" - az, amelynek hatására az író apja fél évszázaddal korábban odahagyta Kodályt, odahagyta a zeneszerzést? Kinek volna joga ezt utólag megítélni?)

Hálistennek (s hogy ezt így írom, már ítélet!), Dávid Antal Iván 1957 során sem kísérelte meg, hogy a "foghiányossá tett" magyar irodalmi életben pozíciót harapjon ki. Ehelyett kamaszkorú fiát iskolai szavalóversenyre készítette fel, együtt elemezték a *Walesi bárdokat*, hogy hangsúly, értelmezés a helyén legyen. (Lett is kínos feszültség, amikor valami iskolai ünnepélyen a gyermek kiállt a verssel...!)

Kéziratait pedig éveken át szinte "kapásból" visszadobták. Sok, piszkos hercehurcáról nem lehet nevetet, részleteket mondani, mert az író egy keserű pillanatában a vonatkozó levelezést megsemmisítette, s nem létező dokumentumokra hivatkozni nem szabad.

Illik viszont lejegyezni egy nevet, bár tulajdonosa elhunyt másfél évtizede: nem erdélyi: "csak" hivatását végző, tisztességes ember. Sokéves bolyongás után jutott ugyanis a *Háromszék nem alkuszik* kézírata a Móra Könyvkiadóba, Rákai István irodalmi vezetőhöz.

A könyv 1973-ban úgy jelent meg, hogy Rákai vállalta, majd hónapokig nyelte-viselte a "kulturális kormányzat" hivatalos felháborodását. Hiszen eleve az a tény, hogy a "Háromszék" szó egy könyv címében szerepelt, gyanús, rémes irredentizmusnak számított.

Ezt megelőzte a *Muzsikáló kút*, Bodor Péter marosvásárhelyi ezermester életéről. (Megint a kor lenyomata: a regény magától értetődően mesélt marosvásárhelyi magyarokról, akik magyarul beszélnek, lelkük mélyén ellenállnak a csontvelőig hatoló, idegen hatalomnak, a

báránylekkt pedig, bizony, kedvelik... Mondhatnánk: "kolozsvári iskola": vagyis írjuk le "Cluj" helyett azt, hogy "Kincses Város" - de erről később...)

Jött ezután a *Kolozsvári futár*, a történelmi háttér elé épített, anekdotikus kalandregény, majd végre a 48-as, komoly történelmi regény (a *Háromszék*) után Dávid Antal büszkesége, az *Erdély nagy romlása c.* trilógia (*A sárkány papja*, 1974 - *A boldogított ország*, 1975 - *Fordul az idő*, 1977.) Erről még beszélünk, most fejezzük be a felsorolást: Orbán Balázs életéről, munkájáról szólt *A tanú*, aztán a kolozsvári színház születéséről *Az első jelvonás*, végül a már említett, utolsó regény, *A szolgadiák*.

Az utolsó akkord 1988 július 26-án, Anna napján csengett el. Dávid Antal urnája a farkasréti temetőbe, szülei sírhantjába került, természetesen egy olyan marék földdel együtt, amely a kézdivásárhelyi temetőből származik.

Nem ostromolta az újságokat ifjúkori zsenikkel, kamaszkorát versírás helyett olyasmikkel töltötte, hogy nagypapa "levetett" szemüveglencséjéből kezdetleges fényképezőgépet eskábáljon, vagy detektoros rádiót építsen. A családi örökség számára nyilvánvalóan "csak" a tisztesség keresése volt...

1919-től égető, mindennapi kérdéssé vált az elmagyarosodott, kézdiszéki örmények körében is a vallási, nemzetiségi, nyelvi hovatartozás. (Talán pontosabb: a mindennap megvalósított, hétköznapi hitvallás.)

Olyan "apróságok", mint a Keleti Újság gyakorlatává vált "kicsi stikli", hogy ha egyszer tilos leírni Romániában, a "Kolozsvár" szót, hát nevezzük Kincses Városnak, amely név korábban csak elvarázsolt filozok írásaiban szerepelt... s lett a bűnügyi tudósítások szövege is ilyené: "Szerdán éjjel a Kincses Városban X. megkéselte Y-t"... Csak azért, hogy ne Clujnak kelljen kinyomtatni Kolozsvár nevét. Kisserű? Kicsinyes? Nem hinném... (Ráadásul: ez az epiteton ornans: "a Kincses Város" nem úgy hangzik-e, mint az, hogy "az Örök Város"? Hogyan is kell nemzeti image-t készíteni s terjeszteni? Vajon, annyira biztos, hogy örökké csak karikásosorokat kell pattogatni?)

Az ős-származás tehát távolodott a családban, jobban, mint előtte bármikor, hiszen immár értelmiségiek s ilyesféle identitás-fenyegetettséget korábban nem értek meg. Sem azok, akik örménységüket akarták megtartani, sem azok, akik inkább magyarságukra fektették a hangsúlyt. Mert az írás őriz meg, s nem az anyagi örökség.

A tárgyak, amelyeket Dávid Antal Iván "örökségként" kapott az örménységből, az anyagi jólétre vergődött magyarörmény kereskedőcsaládból, (vagyis a nagy, briliánsokkal ékes, arany kereszt és egyebek) a nyomor évtizedei során füstté váltak. Ő maga - a kereskedő-család fia - naivul nem értett az arany megőrzéséhez... De valami másnak a megőrzéséhez annál inkább.

A hurut néhány évenként ismétlődő főzése fel-felháborította (a savanykás szag révén) a budapesti bérkaszánya lakóit, de a zöld fűszer mégiscsak évtizedekkel túlélte az aranykeresztet.

S még mi élheti túl? A könyvek, igen... meg az olyan igyekezetek, amelyeket emlékként jól el kell tenni, mert nem csupán egy család emlékei, hanem sokaké, a tágabb közösségé!

Például, s a húszas évekből:

A kantai gimnáziumban a húszas évek végefelé a diákok különös "tüntetésének" egyik vezére ő volt: történelemkönyvükből kitepték azokat az oldalakat, amelyek a honfoglaló magyarokról szóltak, akik "gyermeket zabáltak és nyereg alatt puhították a húst"... A fiúk az iskola udvarán demonstratív tüzet raktak a lapokból. (Némely gimnáziumi emlék az író kezén három évszázaddal korábbra csúszik: az *Erdély nagy romlása* második részében, egy gyulafehérvári

tivornya közben merül fel a sovinszta román tanár alakja, aki köpve ejti ki a kantai diák szüleinek nevét: Ana nieni, Pista boacsi...)

Ez vajon megmarad-e?

Tartós lehet-e néhány más "apróság"? Kolozsvárott minden látszat ellenére a harmincas években (is) ott ragyog a Szamos partján az európaiság! S érték, megőrzendő hagyaték-e ez? A Keleti Újság szerkesztőségében egy ideig Dávid Iván "szobatársa" volt *Dzsida Jenő*, (aki barátsággal dedikálta neki a *Psalmus Hungaricus* első, géppel írott s kézi javításokkal teli példányát); a Belvárosi Kávéházban, az újságírók asztalánál találkozott a homlokegyenest ellenkező beállítottságú, művelt és tisztességes, kommunista *Gál Gáborral*, akinek dicsérő félszava ("olvastam, kolléga, az írását, jó...!") mindennél többet ért. Vagy *Nyirő József* sodró egyénisége; *Ványolós Pista*, a zseniális rajzoló barátsága, aki aztán 1942-ben gennyes tüdőgyulladásban meghalt, vagy testvére, *Ványolós József*, a kolozsvári Opera kiváló hegedőse... vagy *Fries Ernő*, az igazi jóbarát, mesterfényképész a Joanovics-műteremből, aki Erdélyben maradt, mert nem tudta elképzelni máshol az életet, ám egykori beosztottja 45-ben följelentette, mert "csupa német könyvet őriz" - és a házkutató oroszok valóban csupa német nyelvű fotószakkönyvet találtak a (szász) magyar férfi lakásán, így - persze, ilyen a kor! - rögtön elvitték és többé nem tért vissza...

És a mindennapi, kemény, lapzártás munka, a nyomda öreg linotype szedőgépe, a mélynyomó rota és a gépmester, akinek mellényzsebéből mindig kikandikált a szedőléc... De ki őriz meg mindezt?

Az említett személyek már mind halottak, s linotype szedőgépet jószerivel csak múzeumban találunk, a mélynyomás is kezd erősen múlttá válni...

De mindez a kor, s az erdélyi szellemiség emléke. És ez a későbbi, budapesti évtizedek során is kitörölhetetlen.

„*S tanuljátok meg azokat és tartsátok meg pontosan'. Egyáltalán: a tanulás felette áll a cselekedetnek, mert a tanulás vezet a cselekedethez, de a cselekedet nem vezet tanuláshoz.*”

Azaz: említsük föl ismét az erdélyi örmény származást. Ez a kibocsátó fészkek eleve a humánus tolerancia melegágya volt, amelyben a kulturális örökség - feudalisztikus családi-rokoni vonásaival együtt s azok ellenére - mondhatni, genetikai örökséggé vált. A korábbi évszázadok menekülései, az elszennvedett pogromok, az új haza népei közé való beilleszkedés mind arra hajtotta ezeket az embereket, hogy tág horizontú, erkölcsösen liberális, értelmes toleranciát fejlesszenek ki önmagukban. Olyan felfogásrendszert, amelyben az elzárkózásnak és bosszúnak nem sok hely jutott...

"Erdély egészen más..." - kezdte Dávid Antal Iván életének egyik legutolsó előadását a Budapesti Műszaki Egyetem klubjában, úgy az 1980-as évek elején. Hittelt mondta ezt. Otthon, családi körben s nyilvánosan, a "Kelet-Közép-európai Klub" jó százötven főnyi hallgatósága előtt. (Ugyanúgy egyébként, ahogyan 1968-ban, az emlékezetes "gyógyszerészkar per" alkalmával tanúként megidézve - amikor is a Gyorskocsi-utcai kihallgatás minden korábbi, velőbe rágó iszonyatát s rettegését előhozta - amikor arra a kérdésre kellett válaszolnia, hogy "maga szerint mi az az erdélyiség?" Sikerült élete során elérnie a szó, a tett, és az érzélem lelkiismereti egyensúlyát. Sikerült - mert akarta - távöltartania magától a kisszerű gyűlöletet, a "felekezetiiséget".

Szinte törvényszerű volt, hogy megszülessen az *Erdély nagy romlása c.* trilógia, a XVI-XVII. századfordulós Erdély körképe.

Még az 1960-as években mesélte az író, miután *Szabó Dezső* önéletírása (Életeim) megjelent s abban olvasható a csíkszentdomokosiak babonás hiedelmeiről egy s más, hogy gyermekkori

emlékei között ott élnek a Kézdivásárhelyre elszegődő csíki, főként szentdomokosi cselédek, akik dolgozabbak s komorabbak voltak bármely másik táj munkásainál. "A szentdomokosiak lelkét nagyon megülte az a kétszáz éves pápai átok" - tette hozzá, Dávid Antal Iván, aztán... aztán elkezdett anyagot gyűjteni.

Ismert, hogy csikszentdomokosiak gyilkolták le Báthori András bíborosfejedelmet. Cserébe a Szentszék kétszáz éves egyházi átokkal sújtotta a falut.

Az írói anyaggyűjtés sokmindenre kiterjedt: Szamosközi krónikája és a Bocskai-levéltár, korabeli bírósági jegyzőkönyvek és Orbán Balázs, stb. Közben a hívő, római katolikus örménymagyaroknak meg kellett küzdenie önmagával is: szabad-e mindezt előhozni? Hiszen gyilkoltak már azon a tájon korábban is bíborost, Fráter Györgyöt, Habsburg-utasításra... csak aztán Róma elmismásolta a dolgot. A Mihály vajdától felbujtott, (s előtte a Báthoriaktól iszonyúan sokat szenvedő) nyomorult székely pásztorbükkei gyilkolásáért pedig ahajt, Itáliában egykettőre kimondták az egyházi átkot egy egész falura...

S ezt a kérdést az írónak az 1970-es évek Budapestjén kellett megoldania, amely budapesti hetvenes évek nem éppen elfogulatlanok az Egyházzal szemben! Megírni mindezt úgy, hogy igaz legyen s az író mégse "álljon be" a vallásellenesség hatalmi divathullámába!

Ez a trilógia "hozta el" egyébként az írói pálya groteszk, negatív elismerését: amikor 1976-ban a román Láncránjan megírta hírhejt, gonosz könyvét (amelyben a Ceausescu-hitű nacionalista elmondta mindazt, amit csak gyűlöletből - s az ujjából - szophat egy ember), az "elsőrendű vádlott" *Illyés Gyula* mellé képletesen odakerült a vádlottak padjára "másodrendűként" *Dávid Antal* is. Hiszen nemcsak Básta, vagy a Báthoriak, de Mihály vajda kegyetlenkedéseiről is nyíltan írt. (Arról, hogy a gyulafehérvári káptalan levéltárát a vajda kihányatta az utcára s felgyújtatta, elégetve ezzel a Budáról, török elől odamenekített levéltár nagy részét is, vagyis a magyar középkor írásos anyagát!

Sok-sok mindenről ne szóljunk, mert végtelenre nyúlik a betűk sora. Sem az első novelláskötetéről (*Hírek*, 1942, majd: *Üstökös a kéményen*, 1943), amelyek a hegyes-völgyes, alig néhány megyényi ország, a szülőföld lakóiról szólnak, sem arról, hogy a reumas betegség mennyi kínt hoz az embernek. Térjünk vissza az utolsó regényhez (*A szolgadiák*). Ebben Csoma Sándor minden lehetségeset megtanul, hogy távoli világnak vágjon neki, ahol majd az utak (a távoli világban? a Himalájában? Budapesten?) véget érnek, s a halálos lázban kínlódó tudós a széltől zúgó tibeti kolostor cellájában úgy látja, hogy egy hiányzó zsindegy helyén besüt a háromszéki nap, Körösön, amelynek a neve később éppen miatta válik Csoma-körössé...

Az utak ott érnek véget, ahol elkezdődtek. A Kézdiszék kisemberére figyelő, egykori riporter-novellistát élete végén csak az érdekelhette: miként készült a nagy útra s hogyan búcsúzott Erdélytől Csoma Sándor...

Az örménymagyar családból induló, hívő, gondolkodó embert csak az érdekelhette: miként virágoznak egymás mellett az eltérő népek, kultúrák, vallások. Az emberek. A katolikus család fia fiatalon - a kisvárosban s hét évtizede! - a református templomban orgonált!

Ez volt az ő Erdélye.

1980-ban Antal, István fia, Antal unokája, István dédunokája s Kajetán ükunokája agyvérzést kapott. Néhány nappal később, a kórházi ágyon már kicsi gumilabdát nyomogatott a kezében, hogy gyakoroljon s ujjai otthon ismét rátaláljanak a vén Erika billentyűire. Hogy keze ismét kiszolgálja az épen maradt szellemet s ő újból, még egyszer Kézdiszék szolgája lehessen. Így született az utolsó könyv: az, ami az esett ember összeszedettségére.

Bölcsessége... és üzenete.

Hogyan is folytatták a fiúk az apák s az évszázadok félbehagyott, meg nem valósított feladatait?

Egyszerű a válasz, bár a megvalósítás mindig nehéz, s mindig reánk vár, tegnapi anyák, apák mai lányaira s fiaira. Három szóval foglalhatom össze a két embert, Dávid Kajetán leszármazottait: a sikerületlen és komcsi módon útszélre vetett zeneszerző-apát, valamint a mániákusan erdélyi fiút, aki Budapesten évtizedekig Kézdiszékét s az erdélyi gyökereket szolgálta:

Első szó;

"A fák, madarak és kövek visszafelelnek... A hegyek megrázkódnak."

Második szó:

"S tanuljátok meg azokat és tartsátok meg pontosan. Egyáltalán: a tanulás felette áll a cselekedetnek, mert a tanulás vezet a cselekedethez, de a cselekedet nem vezet tanuláshoz." (A már idézett Majmonidesz.)

Harmadik szó:

"Soha el ne felejts minket!"

Kézdi két szolgája... Az idősebbik egy alkalommal saját szöveggel írt egy dalt, a vége így hangzik:

*Az utolsó kívánságom
mindössze csak ennyi:
madárdalos fenyves alján
adj helyet pihenni,
bérces, szép hazám!*

Logikus (hiszen a 20. század Közép-Európájában voltunk-vagyunk), hogy a "bérces, szép haza" sírhelyet nem adhatott: Budapest lett belőle. Logikus és szép, hogy a zeneszerző-ügyvéd író-fia 1988-ban úgy költözött az édesapja s édesanyja mellé, hogy (odafent?) elmondhatta nekik:

"Csoma Sándor a Himalájában, Szangje Puncog láma cellájából látta meg halála pillanatában, a hiányzó zsindeyen át besütő, háromszéki napfényt. S én ezt megírtam. Nektek, édesapám, édesanyám! S miattatok."

dcs

Híradó

Az *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című kiadványt 1999. október elején kezdtem el gyűjteni és rendszerezni s célul tűztem ki, hogy a kéziratot 2000. június 30-án lezárom. A készülő kötetben tárgyalt 53 család közül a következőkről: *Buzáth (szigeti)*, *Hankovics*, *Lázár*, *Pátrubán*, *Szarukán*, *Török* - még igen kevés az adat, a következő öt családról pedig: *Gáspár*, *Jeremiás*, *Pászákász*, *Petraskó*, *Rátz (Pát)* - semmi információval nem rendelkezem. /.../

/..!Gudenus János József

1211 Budapest-Csepel

Kiss János altb.u. 6., fszt. 1. Tel:276-7692

Az EÖGYKE kiadói felhívása ezúttal utoljára jelenik meg, hiszen közeledik augusztus 15., a végső határidő:

Annak érdekében, hogy a tervezett könyv külalakjában, grafikai-nyomdai kivitelében is méltó, millenniumi kiadvány lehessen, kérjük, hogy akinek birtokában található színes

címerrajz, vagy nemesi levél, színes fotón vagy színes fénymásolaton küldje el, hogy a könyv illusztrációs anyaga is gazdag legyen. (A színes reprodukció, vagy színes fénymásolat költségét az EÖGYKE mint a könyv kiadója átvállalja, csupán a bonyolításra nincs lehetőségünk.)

A következő családok színes címerrajza hiányzik még: Balta, Bogdánffy, Buzát, Csiky (csíksomlyói), Csomák, Gáspár, Govrik (fegyverneki), Hankavics, Issekutz (marosvásárhelyi), Jakabffy, Jeremiás, Korbuly (lompérdi), Lászlóffy, Lázár, Lengyel (ebesfalvi), Markovits (kisterpesti, spizzai gróf), Mártonffy, Pap báró, Pászákász, Petraskó, Rátz, Szarukán, Vertán (szombatsági), Vikol.

Szamosújvár 300 éves városalapítási évfordulóját ünnepli 2000-ben. Az évforduló tiszteletére a Pro Armenia Alapítvány képes történeti albumot szeretne kiadni, amelynek címe: **Szamosújvár képes története**. A kiadvány magyar, angol, német és román nyelven jelenik meg. Pályázati kérelmet nyújtottunk be a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumhoz, valamint az Illyés Közalapítványhoz. A kiadványt a Pro Armenia Alapítvány fogja forgalmazni. Előzetes becslések szerint ára 1000 Ft lesz. Köszönettel fogadjuk azoknak a támogatását, akik a nyomtatási költség fedezésében segíteni tudnak. Adományokat az EÖGYKE útján is lehet teljesíteni, a céladomány feltüntetésével.

Az adományozók nevét a kiadványban feltüntetjük. Előzetes megrendelést is fogadunk.

Tarisnyás Csilla
a Pro Armenia Alapítvány elnöke

A kiadvány céljára a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása már eljuttatta a Pro Arménia Alapítványhoz 15 ezer Ft-os adományát.

A szamosújvári templomba visszakerült Rubens-képpel kapcsolatos biztonsági berendezések költségeire - id. Aján Gerő kezdeményezésére - az Illyés Alapítvány 100 ezer Ft-ot, a gyergyószentmiklósi templom tetejének javítására 125 ezer Ft támogatást szavazott meg! Így súlyos gondok megoldása kezdődik el... Hála érte a kezdeményezőnek és az adományozónak.

Folytatjuk a gyűjtést a gyergyószentmiklósi, és az erzsébetvárosi templom felújítására! Kérünk mindenkit, tehetségéhez mérten támogassa ezt a fontos célt, műemléktemplomaink megőrzését. Az adományokat az impresszumban (a lap végén) is közölt címen (az EÖGYKE székhelyén) és bankszámlán is el lehet juttatni.

A szamosújvári plébánia tájékoztatása szerint: Rubens festményének megtekintése:

- általában szentmise előtt és után
- vasárnap d.e. 10-11 óráig
- kedden du. 17-18 óra között

Ha ettől eltérő időben kívánják csoportok megtekinteni, azt előre jelezzék az Örmény Katolikus Plébánián, Gábor Testvérnél (Bakó István Csaba plébános, levélcím: R-3475 Gherla, Parohia Armeano Catolica, Str. Stefan cet Mare Nr. 5., jud. Cluj, telefon /fax: 00-40-64-241-916).

Millenniumi könyvújdonság összefoglaló!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület a millenniumi év őszén kiadja *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* c. könyvét kb. 540 oldal terjedelemben. A könyvben 53 magyarörmény nemesi család kerül feldolgozásra: rangemlékek, címerleírás, színes címerrajz és a leszármazási táblázatok feltüntetésével. Az

egyesület a könyv kiadásával bizonyítani kívánja a magyarrá vált örménység egész társadalmunkat behálózó múltját, jelenét.

Éppen ezért a könyvet adományozás útján kívánjuk eljuttatni a közgyűjteményeknek, felsőfokú tanintézetek könyvtárainak és fontosabb civil szervezeteknek, itthon és otthon.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület pályázatot nyújtott be a könyv támogatására, az odaítélhető összeg azonban annak elnyerése esetén sem fedezi a kiadási költségeket.

Ezért kérjük Tisztelt Olvasóinkat, amennyiben módjuk van, támogassák egyedülálló tervünk megvalósulását. Támogatás postai úton az egyesület számlájára is történhet: "támogatás a genealógia-könyv kiadásához".

A támogatók jegyzékét a könyvben megjelentetjük. Segítségüket előre is hálásan köszönjük.

Az egyesület egyidejűleg **előjegyzést indít** a könyvre azzal, hogy jelentkezés és 3.000 Ft adomány befizetése esetén biztosítjuk a szerzői dedikálást is.

Jelentkezésüket postai úton is megtehetik, egyidejű befizetés mellett az egyesület bankszámlájára.

Kérjük feltüntetni: "genealógiai könyv adománya és dedikálása" - határidő augusztus 31.

A **Fővárosi Örmény Klub** szokásos klubestje 2000. július 20-án lesz a Magyarok Házában, Budapest, V. kerület, Semmelweis u. 1-3. alatt, a zeneteremben.

Akinek az ARMÉNIA magyarörmény időszakai szemle alábbi számaiból hiányzik, minimális térítés ellenében megkaphatja az EÖGYKE székhelyén. Fogadónap: minden szerdán 16-18 óra között, Budapest, I. Donáti u. 7/a.

1997/5. (19.) szám,

1998. évi 1-4 (21-24-ig) szám,

1999. évi 1-5. (25-29-ig) szám

Az EÖGYKE székhelyén (Budapest I. Donáti u. 7/a) megvásárolható Ávedik Lukács Erzsébetváros monográfiája c. műve (1896, Szamosújvár) fénymásolt kivitelben, 2 ezer Ft-ért. Ugyanitt kapható a Szongott-sorozat (Szamosújvár monográfiája) reprint kivitelű, utolsó kötete, A magyarörmény metropolisz (1901, Szamosújvár) 1.500 forintos áron, illetve a megjelent Szongott-kötetek; dr. Száva Tibor Sándor A csíkszépvízi Száva-család története c. család-monográfiája, a Száva és a Zakariás-család leszármazási táblázatával.

Ugyanitt az I. egyházi konferencia anyaga "Az örmény katolikus Egyház története és művészete" címen. (A konferencia Budapesten, 1997 november 20-22-én zajlott. - A kötet az Erdélyi Örmény Múzeum sorozat 2. darabja, megjelenését a budapesti II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, valamint a BÖKÖT - Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása - támogatta.)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2000 ápr. 28.-án 10.000 Ft-ot adott át a szamosújvári székesegyház biztonsági berendezésére. Dr. Issekutz Sarolta - korábbi személyes adományai után - 150 DM magánadományt adott a székesegyház orgonájának javítására, amelyre egyébként 1999-ben 200 DM-t már adományozott.

Trianon

Vajon a történelem gúnyoros véletlenje hozta-e úgy, hogy éppen egy "Három nem" nevű épületben írták alá azokat a bizonyos békeszerződéseket? Persze, ha más volna a név, amellyel a Magyarországra kényszerített, s 1920. június 4-én Versailles-ban, a Kis Trianon palotában aláírt békeszerződést jelöljük, nyilvánvalóan akkor is megszületett volna a "nem, nem, soha" jelszava. És nyilvánvalóan akkor is élne a sértettség, a fájdalom. De nyilvánvalóan akkor is el kellene számolnunk önmagunkkal a nyolcvan éve történt dolgokkal kapcsolatban.

Persze, Trianon nem csupán magyar kérdés. Időbeli sorrendben a békeszerződések: Németország, Ausztria, Bulgária (1919), Magyarország, Törökország (1920)...

Nem véletlen, ha ezekhez még egy dátumsort csatolunk: 1938 március: Anschluss (a német hadsereg bevonul Ausztriába és 15-én Hitler proklamálja a Birodalomhoz való csatolást), 1939 március: a németek bevonulnak Csehszlovákiába, majd 1939 szeptember 1: Lengyelország megtámadása, a II. világháború kezdete...

Szinte közhelynek számít, annyiszor leírták már, hogy a II. világháború a trianoni békekötésekkel kezdődött.

Ehhez a megállapításhoz egyáltalán nem kell a II. világháború utánról visszanézni, a Révai Lexikon Vár-Zsüri kötetében, amely 1926-ban (!) jelent meg, már ezt olvassuk: *A párizsi békék következtében ma Európa állapota hasonlíthatatlanul betegebb, mint a világháború előtt volt. Bárhová fordítjuk tekintetünket, mindenütt elégtelenség és elkeseredés csirázik. Végelemzésben tehát a háború csak újabb háború magvait hintette el, mely minden bizonnyal el is fog következni, hacsak a világ lelkiismerete föl nem ébred...*

A világ lelkiismerete nem ébredt fel. (Nem sűrűn szokott ilyesmit tenni.)

Az I. világháború végeztével szinte csak pihegésnyi idő jutott "békére" s a rövidke, nem egészen két évtized másra sem kellett, mint elképesztő katonai felszerelések, lánctalpas harci járművek, nagysebességű vadászrepülőgépek és akár percenként 1500 lövésre képes gyorstüzelő kézfegyverek létrehozására. És még valamire: a világ bebizonyította önmagának, hogy erőszakot, igazságtalanságot nem lehet erőszakkal helyrehozni. Hogy erőszak erőszakot szül. Bár elég régóta hallottunk már olyasmiről, hogy "aki kardot ránt, kard által fog elveszni", mégis szükségünk volt ötvenmillió halottra és mérhetetlen pusztulásra ahhoz, hogy "verifikáljuk" az állítást. Ilyenek vagyunk mi, emberek.

És milyenek vagyunk mi, magyarok?

Röviden: a dolog ellenünk történt. Amikor 1920. januárjában gróf Apponyi Albert vezetésével megjelent a magyar küldöttség a tárgyalóasztalnál, s érveket hozott fel, javaslatokat tett (Apponyi például azt kérte, hogy az elszakításra ítélt területeken tartsanak népszavazást), már minden hiába volt. A dolog már régóta s rövidlátó módon elhatározott.

Többnyire ismerjük a számokat: a háború előtt 282.870 négyzetkilométeren elterülő országból lett 92.833 négyzetkilométer, a valamikori 18 milliós lakosság pedig lett kb. 7 és félmillió, amely aztán repatriálásokkal növekedett.

Ezek az adatok többségünk számára valós, máig fájdalmas, véres tényeket takarnak, szétszakított családokról, vesztett birtokról s agresszív, nemzeti gyűlölködéssel működő, idegen fennhatóságok alá kényszerített milliókról szólnak.

A híres skót, Seton-Watson, aki szláv s román nacionalisták hatására igen sokat tett azért, hogy Anglia közvéleménye alapvetően magyarellenessé váljon, a békekötések után döbbenet látta, hogy a háború előtt tapasztalt magyar nacionalizmusnál még sokkal rosszabb nacionalizmus érvényesül az utódállamokban a magyarokkal szemben... de már hiába szólt,

hiába beszélt, nem figyeltek rá. Az elvetett szél vihart aratott s a vihar nem szokott józan mérlegelésre hallgatni. (Tévedés ne essék: Trianont nem egy Seton-Watson nevű skót úr idézte elő.)

Csupán arról van szó, hogy a "nagy és fejlett" nyugati nemzetek jópofiztak: tetszelegtek önmaguknak egy kiadósat a nemzetekről s népekről szóló, hülye elméletben, kinevezték önmagukat bírónak, s döntöttek, valahogy így:

"Ha eddig sok román, szlovák, szerb, stb. élt a Magyar Királyság területén, akkor mostantól sok magyar éljen a román, szlovák, szerb, osztrák államban!" (Az említett skót ugyan nem, de jónéhány politikus akkoriban bizonyára valahogy ekként gondolta...)

Reménykedhetünk-e, hogy a "nemzetállam" nevű, oktalan rögeszme lassanként a múlté lesz? Szólnak azonban Trianon számadatai másról is: a maradék ország gazdasága szinte ellehetetlenült, közlekedési hálózata csonka lett. Voltak feldolgozóüzemek, elvágva korábbi nyersanyagforrásaiktól és voltak utak, vasútvonalak, amelyeket a vak politikai határok vágtak ketté. (Kerekített számokkal, és csak néhány példa: Trianon után maradt (csonka)-Magyarországon a gépgyártás 82 %-a, a fa- és csontfeldolgozás 22 %-a, a fonó- és szövőipar 42 %-a, a papíripar 23 %-a, a vegyipar 55 %-a.)

Mindez nyolcvan éve történt.

Most jön azonban a neheze, a bonyolult, folyvást vitákat keltő érzelmi viszony. Kihevertük-e? Agyunkban és lelkiismeretünkben valóban elmúlt-e már ez a nyolcvan év? Esetleg még mindig irreális irredentizmus, tesze-tosza turániság, vagy magagyilkoló magyarkodás él a magyar fejekben?

(Szomorú emlékem a jó egy évtizede Budapest-szerte megjelenő falfirka: Erdély a magyaroké! Mindig édesapám jut eszembe, aki a román hatalomtól elszenvedett összes fájdalmával is, mindig arra tanított: Erdély az erdélyieké! Erdélyi pedig az, aki ott él és **vállalja**, legyen bár magyar, román, zsidó, szász, vagy cigány.)

Közvetlenül az 1920-as békekötés után természetes reakció, hogy megszületik a tiltakozás, a "nem, nem, soha", a visszakövetelés, a revízió gondolata - vagy inkább: érzelme. Csakhát ismerjük mindazt, ami azután, azóta történt. Soha irgalmatlanabb csapdába nem került a magyarság, mint a II. világháború során, amikor az agresszív német gőzhenger szövetségeseiként trianoni határai itt-ott megváltoztak, úgymond a magyarság javára, hiszen "visszacsatolásokra" került sor. Hogy ez mit jelentett, milyen viselkedésre sarkallta a bennük résztvevőket, most ne részletezzük.

A kétélű hangulatra, a szörnyű csapdahelyzetre elég a népvéleményt idézni.

Amikor a második bécsi döntés (1940. augusztus 30.) következtében a magyar honvédség bevonul Kolozsvárra, szinte másnapra már megszületik a vicc: *Édesanyám, én olyan szépet álmodtam - mondja a székely legényke. - Mit, te? - Én azt, hogy kimentek a rományok. -Hát, ez nem álom, mert ki is mentek, fiam! - magyarázza az anyja. - Igen, de én azt is álmodtam, hogy senki sem jött bé helyettük!*

Hogy akkor ki s mit álmodott, ma már mindegy. Az ország, sőt, a magyar nép a világ szemében agresszor barátja volt, tehát maga is agresszor, s kapta a hatalmak újabb "világrendezését": Jaltát, Potsdamot, az újabb békét s mindazt, ami utána jött, és már a mi életünk "ajándékai" közé sorolható.

Mármost, mi lehet a magyar ember feladata ezzel az egész, szövevényes és kegyetlenül buta Trianon-csomaggal kapcsolatban? Hiszen eltelt nyolcvan év!

Ha a sebet folyvást felvakarjuk, végül elgennyed s rosszabb lesz, mint annakelőtte volt.

Ha elfeledjük, hogy sebet kaptunk, az annyi, mintha elfelednénk múltunkat, halottainkat, mindent...

Szomorúan nevetséges azonban ma már bármiféle revíziót, felülvizsgálatot emlegetni. Trianonnak nem volt nyertese, se román, se szlovák, se szerb, bizonyoság erre mindaz, ami 1920 óta történt ezen a mi környékünkön. Bizonyoság erre az, hogy Trianonra hivatkozva hányszor s hányféle módon játszották ki a belekavarodott népeket. Nemcsak a magyarságot. (Hiszen Jalta s Potsdam ugyancsak gonoszságot hozott magyarnak, románnak, szlováknak, szerbnek egyaránt...)

Újabban folyvást halljuk s emlegetjük magunk is a globalizációt. Nem újkeletű fogalom ez. Politikai határok legfeljebb a józan észnek szabhatnak akadályt, számos egyéb dolognak nem állhatják útját s nem jelentenek megoldást semmire. A nyomor határokon átívelő dolog, akár az aszály, az árvíz, vagy a szennyezés. S nem ismer határt a gazdagon terített áru sem, a rádió- vagy tévéadók sugárzása sem.

Más ez a világ, mint azt az avítt, 18-ik századi gondolkodású trianonos, nagyhatalmi és gyűlölködő politikusok vélték, akik messzelátó államférfiak szerepében tetszelegtek, de nyomorult kakasként a saját szemétdombjukat hitték nagyvilágnak.

Dunának, Oltnak egy a hangja, morajos, halk, halotti hang...

Nyolcvan évvel Trianon után, gyász és keserűség, kisémmizettség és pofonok tudatával talán azt a reményt kellene elősegítenünk, hogy *a morajos, halk, halotti hang* helyett - s önvédelemből is! - inkább azt érezzük: *Dunának, Oltnak egy a hangja...*

Megkockáztatom: nem kellene arra várnunk, vajon a másik agyában végbemegy-e a lépés. Menjen végbe a miénkben. Nem várhatunk vele.

S vegyük észre: "ők" sem várhatnak. Dunának, Oltnak, Vágnak, Tiszának, Drávának, Rábának és Szamosnak - logikusan - valóban egy a hangja. (Uram bocsá... Még az is lehet, hogy ugyanolyan hang ez, mint az Arnóé, Rajnáié, vagy Themzée?)

Isten segítsen minket, hogy ne maradjon ez a hang morajos, halk, halotti.

Dávid Csaba

Néhány gondolat

a XIII. kerületben megrendezett kisebbségi fesztiválról

Különleges élményben lehetett része annak, aki 2000. június 4-én ellátogatott a XIII. kerületi József Attila Művelődési Központba. Az eseményt kulturális fesztiválként hirdették, melyen a helyi kisebbségek mutatkoztak be különböző műsorokkal. A kisebbségi önkormányzatok a zenét és a táncot ítélték a legalkalmasabbnak arra, hogy bemutassák kultúrájukat. Ez alól az örmény kisebbség sem volt kivétel, annak ellenére, hogy ez az örmények számára cseppet sem könnyű feladat. Ennek oka, hogy a Magyarországon és Erdélyben élő örmények mindig igyekeztek asszimilálódni a befogadó népcsoporthoz, és ez zenére és táncrea egyaránt vonatkozik (legjobb tudomásom szerint).

Mivel a XIII. kerületi örmények sem akartak kilógni a többi kisebbség sorából, ezért meghívták Debrecenből, az ottani általános iskola diákjaiból verbuválódott táncegyüttest, amely némi ízelítőt adott az őshaza, Örményország hangulatából. Az igazi csemegét Újlaki Melinda és Ilovszky Horváth Zsolt örmény zenére előadott jazz-duettje jelentette. Sajnálhatja, aki nem hallotta.

De semmi sincs veszve, a XIII. kerületi Kisebbségi Kulturális Fesztivált jövőre is megrendezzük, és mindenkit szeretettel várunk.

Király Anikó

XIII. kerületi örmény kisebbségi képviselő

„Napló”

Wertán Zsolt úr folyamatosan jegyzeteket készített az 1999-es erdélyi barangolás résztvevőjeként. A barangolóra tömegesen rászakadó élményeket, információkat rögzítette. "Naplóját" két részben közöljük, rövidítésekkel. Csupán olyan részeket, mondatokat hagyunk ki, amelyek számos, további információt igényelnének, vagy annyira töredékesek, (csak az utazó által sebtiben följegyzett szavak), hogy mindenikük külön-külön résztanulmányra szolgálna rá.

Kérjük olvasóinkat, a hamarosan ismét sorra kerülő Barangolás előtt olvassák odaadó figyelemmel a szerző jegyzeteit, mert kijár ez az olyan írásnak, amely nem ragad meg az általánosságok szintjén, hanem apró, részletes konkrétumokat rögzít.

Marosillye (Ilia)

Bethlen a Báthoriaknak adta. Két fia közül Bethlen Gábor Erdély nagy fejedelme. Kollégiumot alapított. Az intézmény később Nagyenyedre költözött. Itt megnéztük a Kúriát. Sérültek élnek itt. A "vár", Bethlen Gábor szülőháza vastag falu épület, erősítésül utólag emelt, elbillenő támpillérekkel. A csalánonoson átgázolunk a külső falon lévő márványtáblához: "E házban született 1580-ban Bethlen Gábor, Erdély fejedelme".

Csikszépvíz - a templomfelújítást és az árvaházat a Csibész Alapítvány élte.

Illyefalván Kató Béla egy fáklya. Az ilyen fáklyák éltetik az erdélyi magyar tudatot.

Algyógyferedő (Geoagiu Bai)

Diana fürdőszálló, a vize 25-30 C fokos. A római fürdő (a "Thermae Dodi" maradványai még láthatók. Tufa, puha kőzet. Faragással alakították ki a medencéket, az ülőpadokat. Régebben nagy vízhozama volt, a későbbi fúrások elvitték a vizét. Rettentően lepusztult, szemetes állapotban a ragyogó adottságú római fürdő.

Csernakeresztur (Cristur)

A Bukovinából visszatelepült székelyek. A Vajdahunyadi Kohászati Kombinát rozsdásodó monstrumai, kilométereken át. Egész Vajdahunyad szürke, fekete a füsttől. Az érclelőhelyek a vár tövében vannak. Minden történelmi csapás ellenére a vár ép. Hunyadi János 1407-ben született, Zsigmond király mindenhová magával vitte, kedvezett neki. Pletykák: miért?

Hunyadi a török ellen. Kiepítette a várat, amelyet soha sem ostromoltak. Végül Török Bálintté lett. Bethlen renováltatta és sok átalakítást végzett rajta. A vár alatt a Zalad vize esik alá vízlépcsőkön. A konyhában 19. századi konyha. Lépcsőn át a kápolnába. 1446-53, gótikus, kétcímeres zárókő: holló a gyűrűvel.

A budapesti városligeti együttesből ismert, fedett loggiás folyosó mögött gótikus tanácsterem. A várudvaron állva láttuk, hogy fent, az eresz alatti résablakokban két bagoly tekergeti a fejét. A bejáratnál a Kaputorony, balról a Kis Nebojsza Kínzótorony, túloldalon a kaszahegyes börtön. Balra a Buzogánytorony, csúcsán az érclovaggal. A Lovagterem oszlopán körben latin nyelvű felirat: "Isten kegyelméből építette Hunyadi János, Magyarország kormányzója 1442-ben."

Déva

Magna Kúria, reneszánsz, Bethlen Gábor építette. A hegyen emelt várat hármassal vette körül. Védfal, gyilokjáró, bástyafok.

1849-ben, február 9-én a Piski hídnál Csetz János ezredes és Bethlen Gergely ezredes vívta ki a győzelmet, Bem itt sebesült meg, a budai szobron ezért van a karja felkötve. Petőfi verse - Vágó Pál (az utolsó jászkapitány) festette meg az erdélyi körképet. (A témáról részletesebben lásd: Benedek Katalin *Vágó és a Bem-Petőfi körkép* c. cikkét 1999 októberi számunkban - a szerk.)

Gyulafehérvár (Alba Julia)

Dr. Jakubinyi György érsek úr vezet, aki a hazai és az erdélyi katolikus örmények apostoli kormányzója is egyben.

A 16. évszázadban a Héttoronyban (Isztambul) Török Bálint rabtársa volt Majláth István. Leszármazottja, Majláth Gusztáv püspök mellett jogászként szolgált 20 évig Issekutz János, dr. I. Sarolta dédapja. A palota a 15. században épült, a Báthoriak itt székeltek, a Rákócziak a másik szárnyban, amelyet aztán 1918-ig osztrák katonaság lakott. Bem ágyúzta Gyulafehérvárat, a bejárat felett ilyen ágyúgolyót építettek a falba, egy szintén beépített, római fogadalmi oltár fölé. A rómaiaknál Apollonum, a szlávoknál Belog-rád a város neve.

Kőfelirat: "A legyőzhetetlen Napnak állította Hermas Borgias fia". A székesegyház helyén tehát Naptemplom állott az ókorban.

Áprilisban Szűzanya-szobrot hoztak ide Tordatúrról, amely 100 évvel idősebb, mint a csíksomlyói Mária-szobor.

Augusztus 27, péntek. Hajnali köd, a Maros hídja - a 72. éves Simay Attila köszöntése. Szászvárosban Czárán Gyula (Prikulics) és Merza Gyula örmények az Erdélyi Kárpát Egyesület tagjai.

Szászsebes (Sebes, Müchlbach) - Erődtemplom - szászlakta vidékeken összesen 150 erődtemplom lelhető fel.

Nagyszeben (Hermanstadt, Sibiu)

Szász város, 43 bástyája volt, kettős városfala, vizesárokkal. Csak három bástya maradt meg: a kovácsok, fazekasok és takácsok bástyája, a többit a város terjeszkedésével lebontották. Báthori Gábor elfoglalta és sanyargatta a szászokat. Schiller tér, Levéltár. Főtér: Báthori itt dobatta ki az I. emeleti ablakokból a hivatalnokokat.

A piactérhez vezető utca öntöttvas hídját Hazugok Hídjának nevezik.

Itt született Borsos Miklós. Az evangélikus templom a 15. században épült. A freskókat lemeszelték.

Alsóporumbák (Porumbacu de Jos)

Hosszúhajú, bajszos oláh cigányok, akiket a Nyárad-menti, világosabb Gábor-cigányok lenéznek. A Gábor-cigányok szerint ők maguk a honfoglaláskor jöttek be Árpád fegyverkovácsaiként, ők segítettek tíz éve a marosvásárhelyi pogrom idején is.

Kokojsza: áfonya.

Fogaras (Făgăras)

Tomory Pál kezdte kiépíteni, Majláth Istváné lett - református templom - (árva) Bethlen Kata sírja. Bekes Gáspár... a legerősebb mezei vár Erdélyben. Mikszáth Kálmán országgyűlési képviselő és iskolaépítő.

Sepsiszentgyörgy

Erdélyi Múzeum. A terem mennyezetét a barátosi templomból származó kazettás mennyezet borítja. Brassó melletti hétfalusi csángók - mások, mint a moldvai csángók.

Prázsmár (Tartlau, Prejmer)

Erőd-templom, 1427. A belső falra élés- és lakókamrák kerültek egy évnyi tartalékkal. 50 kilós szégyenkő - amit a szégyenbe esettek nyakába akasztottak.

Szászhermány (Honigberg, Harman) - erődtemplom (Szabó Dezső "elsodort falu"-ja.)

Kató Béla lelkész a kapott pénzekkel jól sáfárkodik, rendbentart, épít.

Székely erődtemplom csak négy helyen van: itt, Nagyajtón, Karcfalván és Árkoson.

A székelyek viszolyogtak a katonák beszállásolásától és más következményektől.

Szászhermány

1240 óta épült. Az erődtemplom fala 12 méter magas, 2 méter vastag, árok, felvonóhíd, csapórács... kamrák, lakófülkék, nagyrészüket lebontották. Erdélyben a legmagasabb, 52 méter magas, ilyen jellegű torony. A templomban az asszonyok támla nélküli padon ültek, nehogy a díszruha gyűrődjék. A férfiak a széleken, hogyha ellenség jön, ugorhassanak. Másutt a gyermekek.

Brassó (Kronstadt, Brasov)

Koronázott, gyökeres fatuskó a címere.

Fekete templom. A Madonna ruhája megfeketedett, a keresztlőkút megmaradt. 119 db anatóliai, fogadalmi hálaszönyeg. A padsorok közt szűk út, a padok elején az ott ülő céhek címerei. A II. Világháborúban a város épületei nem sérültek. A főtéri sarokház árkádos árubörze, amelyet Hirschler Apollónia, egy városbíró özvegye ajándékozott a városnak. A főtéren az új városháza, építette Alpár Ignác. A posztósházban múzeum.

Wertán Zsolt (folytatjuk)

Szamosújvár 2000 Világosító Szent Gergely Ünnepe

Idén július elsején 11 órára szólta Bakó Gábor plébános és Esztegár János gondnok meghívója a szamosújvári Örmény Katolikus Székesegyházban tartandó szentmisére. Talán a borusra fordult időjárás miatt, de kevesebb vendég volt az idei ünnepségen, mint két évvel ezelőtt. (Igaz, akkor a Székesegyház alapításának 250. éves évfordulóját is ünnepeltük.)

A katolikus templomban így is sokan voltak: a helyi és környékbeli örmények, a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása és az Országos Örmény Önkormányzat képviselői Magyarországról, és számos díszvendég Bukarestből, a romániai örmények képviselőitől.

A misét ferences papok celebrálták, nem nyúlt hosszúra, pedig a kórus a legtöbb magyar egyházi éneket gyönyörűen énekelte.

A mise után nagy élményben volt részünk, a mellékhajóban megnézhattuk a megőrzésre Bukaresttől visszakapott híres Rubens képet, sőt, érdekes magyarázatot is kaptunk a kép történetéről, román nyelven. A mise végeztével az érdeklődőbbek ellátogattak a régen bezárt zsinagóga romos épületébe, néhány fiatal örmény festő tárlatának megnyitására. Nekem Kis Ármánd realista képei tetszettek a legjobban, amelyek valóságosan ábrázolják Szamosújvár patinás örmény házait. A képek még a valóságnál is szebbek, mert elfeledtetik, hogy a házakat évtizedek (évszázadok?) óta nem tatarozták. Nem úgy, mint az örmény festményeket, amelyek restaurálását önszorgalomból már elkezdte Jakobovits Miklós festőművész és restaurátor. Reméljük, sokan fogják támogatni munkáját és egyszer még a gyergyói képek javítására is sor kerülhet. Az ebéd a plébánián kb. 200 főre volt terítve, a fővendégek a plébánia ebédlőjében, a többieknek a hangulatos pincében jutott hely és finom étel. A helyi örmény asszonyok már napok óta készülődtek, és szombat hajnaltól főztek a nagy létszámú vendégseregnek. A hagyományos angadzsabur leves már friss hurutból készült, pedig a szárazság miatt a petrezselyem beszerzése nehéz feladat. Mindenkinek ízlett az étel, a régi ismerősök hosszasan beszélgettek a fogások között. A rangos bukaresti és budapesti vendégek jól érezték magukat, igaz, Esztegár gondnok úr mindent meg is tett ezért.

Ebéd után sikerült megismerkednem a plébános úrral is, és meghívtam a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása nevében az őszi Budapesti Egyházi Konferenciára előadónak. Remélem, itt még több idő lesz a beszélgetésre.

Nagy örömünkre szolgált, hogy e nemes alkalomra új folyóirat jelent meg *Ararat International* címmel, négy nyelven: románul, örményül, angolul és (tört) magyarul. Biztosan nagy segítséget jelent ahhoz, hogy még jobban elmélyüljön a bukaresti és az armenopolisi (szamosújvári, gherlai) örmények barátsága.

Összességében nagyon jól éreztük magunkat Szamosújváron, ezt nagyrészt köszönhetjük szívélyes vendéglátónknak, a Lengyel családnak. Marika még mindig a régi: sokat tesz (tenne) a magyarörmény családok össze-tartozásáért és a hagyományok ápolásáért. Még mindig fáradozik az örmény temető megmentésén, most éppen a temetőt bemutató könyv kiadását szorgalmazza. Támogatni fogjuk ebben.

Szongoth Gábor

a BÖKÖT elnökhelyettese, a Bp. XI. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke

Konferencia harmadszor

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület immár harmadik alkalommal rendezi meg egyházi konferenciáját. A konferencia társrendezője a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása, valamint az Armenia Örmény-Magyar Baráti Társaság (Kolozsvár).

A millennium évében Budapesten kerül sor a konferenciára, szeptember 29 - október 1 között. Az érdeklődőket a hazai örménység ez alkalommal több budapesti rendezvényre invitálja, amelyek a **"Magyarörmény Kulturális Napok Budapesten"** címet viseli. A magyarországi örménység túlnyomó többségét képviselő, jórészt Erdélyből származó magyarörményekről kívánnak ismereteket nyújtani, bemutatva kultúrájukat, hagyományait.

A konferencia címe:

"A 300 éves örmény szertartású római katolikus egyház és közösségei Magyarhonban régen és ma".

A tervezett program:

Szeptember 29. (péntek)

a konferencia előadásai, két kiállítás megnyitása

(Velünk élő kultúrák: Örmények, valamint Örmény nemesi családok címerei), két könyvbemutató (Gudenus János József: Az örmény származású magyar nemesi családok genealógiája, valamint a II. egyházi konferencia kötete).

Könyvvásár, ételbemutatók

Szeptember 30. (szombat)

a konferencia előadásai, konzultációk, délután a *Magyarörmények Csongrádban és a Dél-Alföldön, 1848-1849 c.* kiállítás megnyitása, este emlékműsor *1849 október 6. Arad* címen, felkért ünnepi szónok: Lászlóffy Aladár.

Október 1. (vasárnap)

A Szent Korona és a koronázási jelvények megtekintése a Parlamentben, 11. órakor szentmise az ősökért, az aradi vértanúkér örmény katolikus rítus szerint az Örmény Szertartású Római Katolikus templomban (Budapest, XI. ker. Orlay u. 6.). A bécsi Mechitarista Rend főapátját és a budapesti kisegítő lelkészt felkérjük az ünnepi szentmisén való részvételre.

Mise után a hívek és a konferencia résztvevői megtekintik az őseink által adományozott tárgyakból létrehozott Örmény Múzeumunkat, könyvtárunkat. Terveink szerint a plébánia tanácsstermében beszélgetés és fogadás lesz egyházi vezetőink, tagjaink és a meghívottak részvételével - ez egyúttal az egész rendezvénysorozat záró eseménye is lesz.

A nagyszabású rendezvénysorozatra Erdélyből, Ausztriából és hazánk különböző tájairól érkeznek vendégek, egyházi és világi közösségek képviselői, vezetői. A találkozás módot ad arra, hogy az új évezred küszöbén átgondoljuk közös dolgainkat.

Szeretnénk bemutatni - az Európában talán legrégebbi - az erdélyi örmény gyökerűek hazai közösségét, amelynek tagjai, bár ősi nyelvüket elvesztették s magyar anyanyelvűekké váltak, de gyökereikre büszkék, egyházukhoz, hagyományaikhoz, kultúrájukhoz hívek, jogaikhoz kitartóan ragaszkodnak.

A II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat hírei

A főváros II. kerületében - június 21-én - harangszó és fanfárok jelezték a Kerület Napja ünnepélyes megnyitását a Mechwart ligetben.

A Himnusz hangjai után a Magyar Köztársaság Kormánya millenniumi emlékszólóját Rockenbauer Zoltán, a nemzeti kulturális örökség minisztere nyújtotta át Bencze B. György

polgármesternek, s általa a kerület lakóinak. A zászlóanya megtisztelő címet dr. Mádl Ferencné, a megválasztott köztársasági elnök felesége vállalta el.

A történelmi egyházak képviselői megáldották a millenniumi zászlót és a kerület lobogóját, új címerét is.

A délután négy órakor kezdődő ünnepi program módot adott kicsiknek és nagyoknak egyaránt az ünnepelesre, szórakozásra. Kórusmuzsika, fúvós- és vonószenekei művek, majd a Kaláka Együttes műsora, végül könnyűzenei műsor következett.

Este pedig villogó tűzijáték tette emlékezetessé a napot.

Kitűnően szervezett és rendben lebonyolított rendezvény részesei, élvezői lehettünk.

Ugyanezen a napon este a Marczibányi téri Művelődési Központban ünnepi műsor keretében adta át Bencze polgármester úr a Millenniumi Évben alapított *Díszpolgári Címet* és a *II. kerületért Emlékérmét*.

Az önkormányzati testület ezen első alkalommal II. Kerületért Emlékérmét adományozott Lukín László tanár úrnak, valamint a II. kerületi Ferences Rendnek, a kerület Díszpolgára címet pedig Jankovics Marcellnek és Szabó Lőrincnek (1900-1957) ítelték oda.

(Ez utóbbi, posthumus díjat Gáborjáni Szabó Réka, a költő unokája vette át.)

Büszkék vagyunk kerületünk díjazottjaira, gratulálunk az elismerő címekhez.

(Egyúttal közöljük a polgármester által elmondott Jankovics-jubiláció szövegét, hiszen a híres rajzfilmes művészek a Fővárosi Örmény Klub múltkori találkozóján - április 20-án - is főlemelő, tartalmas perceket köszönhattunk.)

Jubiláció Jankovics Marcellnek

Elmondta és a díjat átadta Bencze B. György polgármester

Jankovics Marcell rajzfilmrendező, művelődéstörténész, mesekönyv-illusztrátor, jelenleg a Nemzeti Kulturális Alapprogram elnöke - így határozta meg önmagát egy vele készült beszélgetésben. Népszerűségét olyan filmek alapozták meg, mint filozófus etűdjei: a *Sziszifusz* - melyet Oscar díjra jelöltek - és a *Küzdők* - amely Cannes-ban Arany Pálmát kapott, sőt, a nagy, egész estés *János vitéz* és a *Fehérlófia* Los Angelesben minden idők legjobb rajzfilmje lett, vagy a *Magyar népmesék* televíziós sorozata.

De könyveiben, a *Jelkép-kalendárium*ban, a *Nap* könyvében, *A fa mitológiájában*, a *Mély a múltnak kútjában* néprajzi ismereteinek mélységeiről és alaposságáról tett tanúbizonyságot.

"...Nem tudok sem Istennel, sem az Ördöggel azonosulni. Én, én vagyok, Ádám."

Ezeket a szavakat egy, a mai napig készülőben lévő rajzfilm, *Madách: Az ember tragédiája* c. művének készítése közben adott interjúban mondta Jankovics Marcell.

Mert mitől is annyira magával ragadóak azok az animációs művek, melyeknek Jankovics Marcell a rendezőjük, mi lehet a titka annak, hogy "Petőfi veretes sorai a moziszekhez kötik a kicsiket és a nagyokat ebben a disneyiánus világban", hogy akárhányszor nézzük, mindig találunk újat a magyar népmeséket megjelenítő filmkockáin?

Mert hitelesek és emberiek.

Jankovics Marcell nem korszerű ember, csupa olyan dolgról beszél, csupa olyat tesz, ami nem illik a mai világképbe. De a nagy művészek ritkán korszerűek, hiszen mindannyian ugyanarról akarnak nekünk szólni: az emberi méltóságról, kétségeinkről, bűneinkről, létezésünk értelméről.

Ha van fülünk hozzá, meghalljuk, ha van szemünk hozzá, meglátjuk annak ellenére, hogy manapság egyre több a befogott fül és a csukott szem. Jankovics Marcell mindent megtesz, hogy ez ne így legyen.

Többször megjelent az elmúlt hónapok során tájékoztató felhívásunk:

**ISMÉT MEGYÜNK! „OTTHONRÓL - HAZA” MILLENNIUMI BARANGOLÁS
ERDÉLYBEN (SZILÁGYSÁG, HARGITA, GYÍMESEK) 2000 augusztus 25-31**

Ezúttal már nem ismétljük meg a jelentkezésre való felhívást, hanem örömmel közöljük minden olvasónkkal: betelt! Az autóbusz minden helyét előzetesen lefoglalták már az utazni szándékozók, így hát ismét a készülődés izgalmával és a bizonyára ismét csodálatos élményekkel teli út reményében készülődhetünk.

Az útról őszi számainkban természetesen beszámolunk. Ezúttal - ismét szokás szerint - egy "készülődő" verssel bocsássuk útukta azokat, akik nekivágnak a barangolásnak.

Dávid József

Ismét megyünk (részletek)

Ahogy évek óta,
újra útrakerülünk,
jóságos szívetek
közelségében leszünk.

Ölelő karunkkal
óvjuk a gyökeret,
amit Ti öntöztök –
az is minket éltet.

Ó, édes Istenem,
de nehéz kivárni:
a nagy Wesselényi
szobránál megállni,

alázattal lépni
abba a kis házba,
ahol Sütő András
falovát álmodta,

Válaszút faluban
Wass urat idézni,
és a kézművesek
munkáit csodálni...

Miért "Erdélyi Örmény Gyökerek"?

Befogadó nemzet vagyunk.

Erről ugyan már hallottam, meg olvastam is vitát, de ha végignézünk történelmünkön, akkor a tények eme állítást erősítik. Gondoljunk a sok Kárpát-medencét megjárt nemzet közül a

kunokra meg a jászokra. Ma már jóformán csak a földrajzi név: Kis- és Nagykunság meg a Jászság őrzi az emléküket, meg az ott élők öntudata!

Hasonlóan vagyunk az örményekkel is.

A magyarság már a vándorlása óta kapcsolatban állt az örmény nemzettel. A vándorláskori temetők armenoid jellegű antropológiai leleteket is tartalmaznak. Térítés is folyt örmény részről a magyarok között. Két Heves megyei falu - Feldebrő és Tarnaszentmária - X. századi eredetű temploma örmény egyházépítészeti jegyeket őriz. II. András dinasztikus kapcsolatokat keresett, s volt a középkorban örmény városnegyed Esztergomban. A Duna-Tisza táján a görög kereskedőkkel egyidőben megjelentek az örmény kereskedők is.

Voltak néhányan már korábban is Erdélyben, de a jelentős tömeg 1672-ben telepedett le Apafy Mihály erdélyi fejedelem idejében. Kiváltságokat kaptak, melyek biztosították a kereskedelmi tevékenység szabadságát, illetve azt szabályozták.

Bár többfelé éltek Erdélyben, végül négy helyen állapodtak meg, négy jelentős örmény közösség keletkezett: Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós és Szépvíz.

Kezdetben az első kettőben szinte az egész lakosság örmény volt, míg a másik két helyen a székelyekkel éltek együtt. Az örmények részt vettek e helységek közigazgatásában, de ezekben a helységekben alakultak meg az örmény katolikus egyházközségek is, mivel az erdélyi örmények Verzár Oxendiusz püspökükkel az élen, katolikus hitre tértek, helyesebben, unióra léptek a római katolikus egyházzal.

Az említett helységekhez kapcsolódtak a kereskedői érdekvédelmi szervezetek, a kereskedő társulatok. Bár az örmények nem éltek mind a felsorolt helyeken, mindegyikük valamelyik közösséghez kapcsolódott, még akkor is, ha átjöttek Magyarországra, s itt főleg a Tiszántúlon, annak is a déli részén telepedtek meg.

Erdélyben kialakult egyházi hagyományvilág is. (Bár születtek a hagyományokat tárgyaló alkotások, a téma teljes mértékben még nincs feltárva, illetve összegezve!)

Erdélyi örmény családok már a XIX. sz. folyamán jelen voltak Pest-Buda, majd Budapest életében, de számuk főleg az I. világháborút követő tragikus idők után növekedett meg. Ekkor megalakult a Budapesti Örmény Katolikus Egyházközség is.

Az erdélyi és a hazai örménység néhai Szongott Kristóf, neves szamosújvári tanár és történész XIX. sz. végi megfogalmazása alapján magyarörménynek nevezi magát. Teljesen magyarrá lett, sok jeles szakembert és polgárt adott a hazának. Mindig is nagy odaadással ápolta rokoni kapcsolatait, s tudatában volt és van származásának. Igyekezett az életét megszervezni és a XX. sz. folyamán is számos egyesületet alapított.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 1997.febr. 14-én alakult meg Budapesten. 1999. dec. 31-én 196 tagja volt. Kapcsolatot tart családi szinten, de közösségi szinten is a többiekkel, s ebben még a politikai határok sem képesek akadályozni.

Milyen megfontolásból született az Egyesület neve?

Annak okán, hogy a nagy többség valamilyen szálon az Erdélyben kialakult örmény közösségekhez kapcsolódik, az ottani hagyományt szeretné őrizni, átmenteni, mint sajátos szellemi kincset, ami az egyetemes magyar kultúra részének tekintendő.

E hagyomány ápolásának eszközei: a Füzetek, a klubestek, a kiállítások, a különféle találkozók. De idetartozik a néhány éve, minden nyár végén megvalósuló: "Barangolás őseink földjén" utazás is.

Mindezek gondolat ébresztőek, s a tettekben is meg kell nyilvánulniuk: morális emelkedettségben.

Dr. Sasvári László

A rövid, kifogásoló írásokat szokás a magyar sajtóban szösszenetnek nevezni. Amit ezúttal írok, az még csak nem is szösszenet, csak

felszisszenés

azzal kapcsolatban, hogy mennyire gondos, körültekintő (vagy sem) számos dolog kezelése s a tájékoztatás.

A *Barátság* című kulturális és közéleti folyóirat 2000. június 15-i számában *A kisebbségi média helyzetéről* ír beszámoló elemzést Lásztity Péro, a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány sajtó- és médiabizottságának koordinátora. Ismerteti vázlatosan a helyzetet, említi - például - az egyes lapok terjesztésével, kapcsolatos problémákat.

Nincs is vitám a szerzővel. (Azt, hogy például jelen kiadvány - az EÖGYKE-füzetek - egyszerűen nem létezik a kisebbségekért létrehozott magas hivatal számára, megszoktuk. Már nem is csodálkozunk. Csináljuk, ahogy csinálhatjuk, néha más szervek, alapítványok életet jelentő támogatásával.)

De mit szöszögök? A cikk után a MNEKK igazgatóságának adatait tartalmazó táblázatból - mint más sajtójelentésekből is - kiderül, milyen tekintélyes összeggel (2000-ben összesen 224 millió forinttal) támogatja a Közalapítvány (végső soron: a Magyar Kormány) a kisebbségi sajtót.

És a táblázat olvastán felszisszenek:

az Ararát (8 millió 992 eFt) **kéthetente**, a Polonia Wegierska - a lengyelek lapja -11 millió 073 eFt) ugyancsak **kéthetente** jelenik meg.

Én eddig mindkettővel csak havonta találkoztam. (A többi lapot nem ismerem.)
Következtetés: bennem van a hiba...

dcs

Felhívjuk Olvasóink figyelmét, hogy örömmel közöljük írásaikat, szívesen várunk családokról, családi találkozókról beszámolókat, történeteket!

• Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

• Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Hilton fiók: 10100723-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Székhelye: 1015. Budapest Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest Pf., 70.

Telefon: 201-1011, fax/tel: 201-2401.

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, fogadóidő minden szerdán 16-18 óra között.

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Szerkesztő: Dávid Csaba

Munkatársak: dr. Borszéki Béla, Fancsali János

Szerkesztőség: 1251, Budapest Pf. 70. Tel: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401